

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

MIA SUOMELA

GAS-menetelmällä kiinni lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuuteen

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA
YLEMPI AMK
2022

Tekijä Suomela, Mia	Julkaisun laji Opinnäytetyö, ylempi AMK	Päivämäärä Tammikuu 2022
	Sivumäärä 71	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi GAS-menetelmällä kiinni lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuuteen		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan tutkinto-ohjelma, Sosionomi ylempi AMK		
<p>Tämän kehittämistyön yhteistyöorganisaatioina toimi Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy. Yrityksen tavoitteena on tuottaa laadukkaita lastensuojelun sijaishuollon erityis- yksikkötason mukaisia palveluja kuntien muuttuviin tarpeisiin. Yrityksen strategiassa palveluiden mittaamisen kehittäminen ja palveluiden vaikuttavuuden lisääminen on nostettu kehittämisen keskeiseksi painopisteeksi.</p> <p>Kehittämistyön tarve lähti liikkeelle yhteistyöorganisaation tarpeesta saada käyttöönsä sijaishuollon hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arviointiin soveltuva arviointimenetelmä. GAS eli Goal Attainment Scaling on arviointimenetelmä, joka mahdollistaa kuntoutujan yksilöllisten tavoitteiden asettamisen ja tavoitteiden tilastollisen mittaamisen. Suunnitteluvaiheessa kehittämistyön kohteeksi rajattiin sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteiden laatimisen ja arvioimisen kehittäminen GAS-menetelmää apuna käyttäen.</p> <p>Kehittämistyöni eteni projektimuodossa ja se noudatteli osallistavaa toimintatutkimuksellista lähestymistapaa. Kehittämistyön aikana toteutettiin neljä GAS-koulutus/ohjauspäivää. Käytännön toimijat olivat aktiivisesti mukana kehittämistyön toteuttamisvaiheessa ja heidän kokemustensa perusteella tavoitteenani oli arvioida, soveltuuko GAS-menetelmä sijaishuollossa olevien lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteiden arvioimiseen.</p> <p>Kehittämistyöni arviointi perustuu sijoitetuilta lapsilta, omaohjaajilta ja työn tilaajalta saatuun palautteeseen sekä itsearviointiin. Käytännön toimijoiden kokemukset GAS-menetelmän käyttämisestä olivat rohkaisevia ja niiden perusteella GAS-menetelmän käyttöönottamista kannattaa ehdottomasti jatkaa yhteistyöorganisaatioissa. GAS-menetelmän avulla lapsen oman osallisuuden koettiin lisääntyvän ja edistysaskeleiden huomioimisen koettiin vahvistuvan. Työn tilaajalta saadun palautteen mukaan kehittämistyöni vastasi työn tilaajan tarpeisiin kokonaisuudessaan erinomaisesti.</p>		
<p>Asiasanat GAS-menetelmä, lastensuojelun sijaishuolto, vaikuttavuus</p>		

Author Suomela, Mia	Type of Publication Master's thesis	Date January 2022
	Number of pages 71	Language of publication: Finnish
Title of publication Using the GAS Method to Improve the Effectiveness of Substitute Care in Child Welfare		
Degree program Degree Program in Social Services, Master of Social Services		
<p>The partner organization in this development work was Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy. The objective of the company is to provide high-quality, special unit level services for demanding substitute care in child welfare to meet the changing needs of municipalities. The company's strategy raises the improvement of service assessment and the increase in the effectiveness of the services as focus points in the development.</p> <p>The need for the development work started from the need of the partner organizations to have an evaluation method suitable for assessing the effectiveness of substitute care and education. GAS, i.e. Goal Attainment Scaling, is an assessment method that enables the setting of individual goals for each rehabilitee and the statistical measurement of these goals. During the planning stage, the development of the drafting and assessment of the care and education plan objectives of the children in placement by using the GAS method was defined as the subject of the development work.</p> <p>My development work took the form of a project and followed the participatory action research approach. Four GAS training/coaching days were held during the process of the development work. The professionals doing the practical work were actively involved in the implementation stage of the development work and based on their experiences, I aimed to assess the suitability of the GAS method for assessing care and education plan objectives for children in substitute care.</p> <p>The evaluation of my development work is based on feedback from the children in placement, their primary counsellors and the commissioner of the work, as well as on self-evaluation. The experiences of the professionals in using the GAS method were encouraging and based on them, it is definitely worthwhile to continue introducing the GAS method in partner organizations. The GAS method was perceived to increase the child's own involvement and to strengthen the observation of progress. According to the feedback from the client, my development work as a whole met the needs of the client in an excellent way.</p>		
<p><u>Key words</u> GAS-method, Effectiveness, Substitute Care in Child Welfare</p>		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA, TAVOITE JA TARKOITUS	8
2.1 Yhteistyöorganisaatioin kuvaus	8
2.2 Opinnäytetyön toimeksianto	8
2.3 Kehittämistyön tarkoitus ja tavoitteet	10
3 SUOMALAINEN LASTENSUOJELUJÄRJESTELMÄ JA LASTENSUOJELUPALVELUT	12
3.1 Lastensuojelu.....	13
3.2 Lastensuojelupalvelut.....	14
3.2.1 Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen	14
3.2.2 Asiakassuunnitelma.....	14
3.2.3 Avohuolto ja kiireellinen sijoitus.....	15
3.2.4 Huostaanotto	15
3.2.5 Sijaishuolto	16
3.2.6 Jälkihuolto.....	16
4 TAVOITTEELLINEN ASIAKASTYÖN PROSESSI LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA	17
4.1 Lastensuojelun sijaishuollon laatu ja vaikuttavuus.....	18
4.2 Tavoitteellinen asiakastyön prosessi Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelu Oy:ssä	21
5 GAS-MENETELMÄ	22
5.1.1 GAS-tavoitteen tunnistaminen	23
5.1.2 GAS-tavoitteen nimeäminen	24
5.1.3 Indikaattorin valinta.....	24
5.1.4 GAS-asteikon laadinta.....	24
5.2 Tutkimustietoa GAS-menetelmän luotettavuudesta.....	25
5.3 GAS-menetelmä lastensuojelun sijaishuollossa	26
6 KEHITTÄMISTYÖN SUUNNITTELUVAIHE JA MENETELMÄLLISET RATKAISUT.....	27
6.1 Projektiksi kehittämismenetelmänä	27
6.2 Osallistavan toimintatutkimuksen periaatteet.....	28
6.3 Kehittämistyön työvaiheet ja eteneminen	30
6.4 Aikataulu ja tehtävät.....	32
6.5 Resurssit.....	33
6.6 Laadun varmistus ja arviointisuunnitelma	33
6.7 Eettisyyden näkökulma	34

6.8 Rajaus ja riskit.....	35
7 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMISVAIHE	36
7.1 Etukäteiskysymykset tiimeissä.....	36
7.2 GAS-koulutus-/ohjauspäivän suunnittelu	37
7.3 GAS- koulutus-/ohjauspäivän sisältö.....	39
7.4 GAS-koulutus-/ohjauspäivän diaesitys.....	40
7.5 Oheismateriaalit.....	41
7.6 GAS-koulutus/ohjauspäivien toteuttaminen.....	42
7.7 Jatkotyöskentelyn aloittaminen asumisyksiköissä	45
8 KEHITTÄMISTYÖN TULOS JA TUOTOKSET	46
8.1 GAS-koulutus/ohjauspäivän diaesitys ja oheismateriaalit.....	47
8.2 GAS-koulutus/ohjaustilaisuudet.....	48
8.3 Jatkotyöskentelyvaihe asumisyksiköissä	48
8.4 GAS-menetelmä sijoitettujen lasten hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arvioinnissa	49
8.5 GAS-menetelmän käyttöönottosuunnitelma	53
9 ARVIOINTI JA PÄÄTTÄMINEN.....	54
9.1 Tiedonkeruumenetelmät.....	55
9.2 Kehittämistyön tavoitteiden arviointi	55
9.3 Eettisyyden, luotettavuuden ja laadun arviointi.....	57
9.4 Henkilöstön ja sijoitettujen lasten arviointi.....	58
9.5 Kehittämistyön tilaajan arviointi.....	59
9.6 Itsearviointi.....	60
9.7 Kehittämistyön kokonaisarviointi	62
9.8 Kehittämistyön päättäminen	67
10 POHDINTA	67
LÄHTEET	72
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Lastensuojelu on lakisääteistä toimintaa ja sen tavoitteena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Yhteiskunnalla on lakiin perustuva velvollisuus järjestää lastensuojelutarpeessa olevan lapsen, nuoren ja perheen palvelut siinä laajuudessa kuin tarvetta esiintyy. Lastensuojelupalvelut on laaja palveluiden kokonaisuus, jossa vaikuttavat erilaiset yksilö- ja yhteiskuntatason muutosmekanismit. Lastensuojelupalveluissa työskennellään toisistaan poikkeavien tilanteiden, asiakkaiden ja ongelmien parissa pääsääntöisesti pitkäkestoisesti. Lastensuojeluasiakkuudet ovat kompleksisia kokonaisuuksia, joihin kytkeytyy useita muitakin lapsi- ja perhepalveluja. Tämän vuoksi lastensuojelutyön vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden osoittaminen on koettu haastavaksi. (Flink & Aaltio, 2020, s. 11-12.)

Yksinkertaisimmillaan vaikuttavuudella tarkoitetaan vaikutusten (effectiveness) ja tulosten (outcomes, results) aikaansaamista. Vaikuttavuus pitää sisällään oletuksen syy-seuraussuhteesta eli ajatuksen siitä, että tietyn toiminnon avulla saavutetaan toivottu lopputulos. Lastensuojelupalvelujen vaikutusten ja vaikuttavuuden seuraaminen on lähtökohtaisesti yhteiskunnan eettinen velvollisuus, koska julkisella vallalla on oikeus puuttua perheen autonomiaan ja yksityisyyteen sijoittamalla lapsi kodin ulkopuolelle, jos lapsen oikeuksia turvalliseen kasvuun ja kehitykseen ei muulla tavoin kyetä turvaamaan. (Flink & Aaltio, 2020, s. 11; Kananoja & Ruuskanen, 2019, s. 61.)

Lastensuojelutyön vaikuttavuuskeskustelun keskeisimpiä kysymyksiä on se, kuka päättää seurattavista ja mitattavista tavoitteista ja tuloksista, sillä asiakastyön vaikuttavuutta arvioitaessa ammattilaisen, perheen ja asiakkaan näkemys saattaa olla hyvin erilainen. Asiakastyön vaikuttavuutta arvioitaessa voidaan käyttää erilaisia standardoituja elämänlaatu, oire- ja toimintakykymittareita, joiden avulla on mahdollista arvioida intervention aikaansaamia vaikutuksia. Mittarien käyttäminen edellyttää kuitenkin sitä, että mitattava asia tai ilmiö on valittu tarkoituksenmukaisesti ja että arviointi on tehty luotettavalla tavalla ja että mittari on ominaisuuksiltaan pätevä, luotettava ja muutosherkkä. (Flink & Aaltio, 2020, s. 12-13.)

Suomessa on käytössä useita erilaisia strukturoituja arviointimalleja lastensuojelupalvelutarpeen arvioimiseen. Tieteellistä tutkimusta lastensuojelutyön vaikuttavuudesta ei kuitenkaan ole olemassa kansallisella eikä alueellisella tasolla. Kansallisia seurantavelvoitteita ei ole määritelty, ja kunnissa ja lastensuojelun toimintayksiköissä toimenpiteiden vaikutuksia seurataan vaihtelevasti. Tämän vuoksi myös kertynyt tieto lastensuojelun vaikuttavuudesta on hajanaista ja epätasaista. Julkisissa puheenvuoroissa lastensuojelun asiakasprosessien vaikutusten ja vaikuttavuuden tutkimus on nähty lähes mahdottomaksi tutkimuskohteeksi, mutta tämän ei saisi tarkoittaa sitä, että tärkeä aihe jätettäisiin sen vuoksi tutkimatta. (Flink & Aaltio, 2020, s. 13, s.23; Kana-noja & Ruuskanen, 2019, s. 61.)

Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy tuottaa lastensuojelun sijaishuollon erityisyksikkötason mukaisia palveluja kuntien muuttuviin tarpeisiin. Kehittämistyöni lähti liikkeelle yhteistyöorganisaatioin tarpeesta saada käyttöönsä lastensuojelun sijaishuollon hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuteen soveltuva arviointimenetelmä. Suunnitteluvaiheessa kehittämistyön kohteeksi rajattiin sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien laatimisen ja arvioimisen kehittäminen.

GAS eli Goal Attainment Scaling on asiakaslähtöinen tavoitteenasetteluun soveltuva muutosmittari, joka soveltuu käytettäväksi useiden erilaisten asiakasryhmien kanssa. Kokemuksia GAS-menetelmän käyttämisestä lastensuojelun sijaishuollossa on kertynyt jonkin verran. (Flink & Aaltio, 2020.) Tässä kehittämistyössä sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteiden laadintaa ja arviointia kehitettiin GAS-menetelmää apuna käyttäen. Tavoitteenani oli lisäksi selvittää käytännön toimijoiden kokemusten pohjalta, soveltuuko GAS-menetelmä lastensuojelun sijaishuollon hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arviointiin.

Kehittämistyöni eteni projektimuodossa ja se noudatteli osallistavaa toimintatutkimuksellista lähestymistapaa. Käytännön toimijat olivat aktiivisesti mukana kehittämistyön jatkotyöskentelyvaiheessa. Kuvaan tässä opinnäytetyöraportissa kehittämistyöni tavoitetta, tarkoitusta, etenemistä suunnitteluvaiheen kautta toteuttamisvaiheeseen sekä projektin päättämistä. Kehittämistyön teoriaperustassa olen avannut suomalaista lastensuojelujärjestelmää ja lastensuojelupalveluja, tavoitteellista asiakastyön prosessia lastensuojelun sijaishuollossa sekä GAS-menetelmää. Kehittämistyön

arviointi perustuu sijoitetuilta lapsilta, omaohjaajilta ja työn tilaajalta saatuun palautteeseen sekä itsearviointiin. Opinnäytetyöraportti päättyy pohdintaosuuteen.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA, TAVOITE JA TARKOITUS

2.1 Yhteistyöorganisaatioin kuvaus

Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n tavoitteena on tuottaa laadukkaita lastensuojelun sijaishuollon erityisyksikkötason mukaisia palveluja kuntien muuttuviin tarpeisiin. Yritys on perustettu vuonna 2017 ja sillä on tällä hetkellä viisi asumisyksikköä. Asuinyksiköt Tuisku ja Puuska sijaitsevat Kurikassa, Asumiskodit Viima ja Pyry Vaasassa ja Asumiskoti Tuuli Hangossa. Kaikissa asumisyksiköissä on seitsemän asiakaspaikkaa ja niissä on valmiudet hoitaa huostaanotettuja, avohuollon tukitoimenpiteenä tai kiireellisesti sijoitettuja lapsia ja nuoria, jotka tarvitsevat kuntoutumisensa tueksi psykiatrista tai neuropsykiatrista osaamista. (Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy, 2021a.)

Kaikissa asumisyksiköissä työskentelee vahvasti resursoitu moniammatillinen henkilöstö, joka koostuu sosionomeista (AMK), sairaanhoitajista (AMK), yhteisöpedagogeista (AMK), lähihoitajista ja nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajista. Henkilöstön osaamista täydentävät ostopalveluina hankittavat lasten- ja nuorisopsykiatrian erikoislääkärin, psykologin sekä terapeuttien palvelut. Omaohjaajatyöskentelyn pohjana toimii kiintymyssuhdeteoria. Koko sijoituksen ajan lapselle nimetyt kaksi omaohjaajaa työskentelevät tiiviissä yhteistyössä sijoitetun lapsen verkoston ja perhetyöstä vastaavien työntekijöiden kanssa. (Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy, 2021b.)

2.2 Opinnäytetyön toimeksianto

Yhteiskunnalla on lakiin perustuva velvollisuus järjestää lastensuojelutarpeessa olevan lapsen tai nuoren tarvitsemat palvelut ja oikeus ottaa lapsi tai nuori huostaan, jos lastensuojelulaissa määritellyt kriteerit täyttyvät. Huostaanotetun lapsen tai nuoren

sijoituksen aikaisten ja myöhempien elämänvaiheiden seuraaminen on lähtökohtaisesti julkisen vallan eettinen velvollisuus. Lastensuojelutyön toimintaedellytysten laadun parantamiseksi laaditun loppuraportin mukaan kiinnostuksen puutteen voi sanoa olevan rakenteellista välinpitämättömyyttä. Loppuraportista tulee esiin, että kunnissa ja lastensuojelun toimintayksiköissä palveluiden vaikutuksia ja vaikuttavuutta seurataan vaihtelevasti ja sen vuoksi kertynyt tieto on varsin hajanaista ja epätasaista. Tieteellistä tutkimusta lastensuojelupalvelujen vaikuttavuudesta ei ole olemassa kansallisella eikä alueellisella tasolla, ja sen vuoksi palveluiden vaikuttavuuden seuraaminen on ongelmallista. Loppuraportin mukaan yksi syy tiedon puutteelle on se, että lastensuojelupalvelut on nähty vaativaksi tutkimuskohteeksi. (Kananaja & Ruuskanen, 2019, s. 61-62.) Olen samaa mieltä loppuraportin kirjoittajien kanssa siitä, että tästä syystä tärkeä aihe ei kuitenkaan saa jäädä tutkimatta.

Kehittämistyöni aihe nousi esiin ensimmäisen kerran kesällä 2020, kun keskustelin Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n toiminnanjohtajan kanssa syksyllä 2020 alkavista sosiaalialan YAMK-opinnoistani. Opiskelujen käynnistymisen jälkeen olin yhteydessä Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n hallintojohtajaan ja kysyin häneltä mahdollista opinnäytetyön aihetta. Sijaishuollon hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arviointi ja siihen liittyvät arviointimenetelmät nousivat tällöin esiin uudelleen.

Olen työskennellyt yhdessä Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelu Oy:n asumiskodissa tammikuusta 2018 lähtien. Maaliskuusta 2019 lähtien toimin tiiminvetäjänä ja toukokuusta 2020 lähtien olen toiminut yksikönjohtajan tehtävissä. Olen suorittanut sosionomi (AMK) tutkinnon Centria-ammattikorkeakoulussa, kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnon Satakunnan ammattikorkeakoulussa ja lastensuojelun erikoistumisopinnot Hämeen ammattikorkeakoulussa. Tällä hetkellä suoritan sosiaalialan YAMK-opintoja Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Aikaisempien opintojen aikana minulle on kertynyt kokemusta projektimuotoisista opinnäytetöistä. Tämän opinnäytetyön toimeksianto poikkeaa aikaisemmista erityisesti siten, että kehittämistyössä osallistetaan laajalla rintamalla asumisyksiköihin sijoitettuja lapsia ja nuoria sekä heille nimettyjä omaohjaajia. Opinnäytetyön aihe palvelee yhteistyöorganisaatioin lisäksi siten myös omaa ammatillista kehittymistäni, koska voin kehittämistyössä hyödyntää aikaisempaa osaamistani ja samaan aikaan oppia ja kehittää uutta. Kansallisella tasolla

opinnäytetyön aihe on myös varsin ajankohtainen, sillä lastensuojelupalvelujen vaikutusten ja vaikuttavuuden seuraaminen on nostettu keskiöön esimerkiksi Kananojan ja Ruuskasen (2019, s. 61) loppuraportissa lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi.

Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n strategiassa palveluiden mittaamisen kehittäminen ja vaikuttavuuden lisääminen on nostettu yhdeksi kehittämisen painopisteeksi (Pitkänen & Vesala, 2020.) Tällä hetkellä organisaatiolla ei ole käytössä yhtenäistä arviointimenetelmää hoito- ja kasvatussuunnitelman tavoitteiden arvioimiseksi, mutta tarve sellaisen saamiseksi on olemassa.

Suomessa lastensuojelun ympärivuorokautisen palvelun tarjoajista yli 80% on yksityisiä toimijoita. Kunnat valitsevat palveluntuottajansakilpailutuksilla ja palveluiden vaikuttavuuden arviointi on yksi kilpailutusten osatekijä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2018.) Yhtenäisen palveluiden vaikuttavuuden arviointimenetelmän käyttöönottoaminen voi tulevaisuudessa olla Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:lle kilpailuetu, jonka avulla se voi erottua muista alan toimijoista kuntien kilpailutuksissa. Itse uskon, että hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuteen soveltuva arviointimenetelmä tulee hyödyttämään ennen kaikkea käytännön toimijoita eli omaohjaajia ja sijoitettuja lapsia ja nuoria, koska sen avulla lapsen tai nuoren pienetkin edistysaskeleet tavoitteiden suuntaan tulevat aikaisempaa paremmin näkyväksi.

2.3 Kehittämistyön tarkoitus ja tavoitteet

Kehittämistyöni on vahvasti työelämälähtöinen, sillä se lähti liikkeelle Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n tarpeesta saada käyttöönsä lastensuojelun sijaishuollon hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arviointiin soveltuva arviointimenetelmä. Sovin kehittämistyön ideasta, toteuttamistavasta ja alustavasta aikataulusta työelämäohjaajina toimivien hallintojohtaja Pieta Pitkäsen ja toiminnanjohtaja Satu Sipiläisen kanssa marraskuussa 2020. Suunnitteluvaiheessa kehittämistyön kohteeksi rajattiin sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien tavoitteiden laatiminen ja arviointi. Varsinaiseen kehittämistyöhön osallistuivat Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n henkilöstö, sijoitetut lapset sekä organisaation johto.

Kehittämistyöni eteni projektimuodossa ja se noudatteli osallistavaa toimintatutkimuksellista lähestymistapaa. Toimintatutkimus on luonteeltaan vahvasti yhteisöllinen prosessi, jossa tutkija pyrkii ratkaisemaan kehittämistyön kohteena olevan ongelman sosiaalisessa vuorovaikutuksessa yhteisön jäsenten kanssa. Prosessin aikana yhteisön jäsenet ovat täysivaltaisia toimijoita ja vallitsevia toimintakäytänteitä pyritään muuttamaan yhdessä heidän kanssaan. Toimintatutkimuksellinen lähestymistapa edellyttää yhteisön jäseniltä kriittistä vallitsevien toimintatapojen reflektointia, muutosvalmiutta sekä itsensä kehittämisen taitoa. (Heikkinen 2015, s. 204; KvaliMOTV, Kiviniemi, 1999, s. 64-65.)

Kehittämistyöni kohteena oli sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien tavoitteiden laatiminen ja niiden arvioiminen. Tavoitteenani oli lisäksi selvittää käytännön toimijoiden kokemusten perusteella, soveltuuko GAS eli Goal Attainment Scaling-menetelmä lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuuden arviointiin. Käytännön toimijat olivat aktiivisesti mukana kehittämistyön toteuttamisvaiheessa. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa jaottelin kehittämistyöni tavoitteet oppimistavoitteisiin, toiminnallisiin tavoitteisiin ja tulostavoitteisiin. Oppimistavoitteita olivat osallistavan toimintatutkimuksellisen lähestymistavan periaatteiden sisäistäminen, GAS-ohjaus/koulutusilaisuuksien suunnitteleminen, GAS-menetelmän soveltaminen sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien laadintaan ja arvioimiseen sekä oma ammatillinen kasvuni. Toiminnallisiin tavoitteisiin sisältyi kehittämistyön toteuttaminen osallistavaa toimintatutkimuksellista lähestymistapaa käyttäen, GAS-ohjaus/koulutusilaisuuksien toteuttaminen, projektityöskentelyyn osallistuminen sekä GAS-menetelmän soveltavuuden arviointi sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien tavoitteiden laatimisessa ja arvioimisessa. Kehittämistyöhön osallistuvien omaohjaajaparien tulostavoitteena oli saada valmiiksi vähintään yksi sijoitetun lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelma GAS-menetelmää käyttäen heinäkuun 2021 loppuun mennessä. Omaksi tulostavoitteeksi asetin opinnäytetyön valmistumisen vuoden 2021 loppuun mennessä. Olen kuvannut kehittämistyön tavoitteet seuraavalla sivulla olevassa taulukossa 1.

Taulukko 1. Kehittämistyön tavoitteet

Tavoite	Opinnäytetyöntekijä/yhteistyöorganisaatio
Oppimistavoitteet	*Toimintatutkimuksen periaatteiden sisäistäminen *GAS-ohjaus/koulutustilaisuuksien suunnitteleminen *GAS-menetelmän soveltaminen sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien laadintaan *Ammatillinen kasvu
Toiminnalliset tavoitteet	*GAS-ohjaus/koulutustilaisuuksien toteuttaminen *Projektityöskentelyyn osallistuminen *GAS-menetelmän soveltuvuuden arvioiminen
Tulostavoitteet	*Vähintään yhden hoito- ja kasvatussuunnitelman laatiminen GAS-menetelmää käyttäen *Opinnäytetyön valmistuminen

3 SUOMALAINEN LASTENSUOJELUJÄRJESTELMÄ JA LASTENSUOJELUPALVELUT

Kehittämistyöni toimintaympäristönä oli lastensuojelun sijaishuolto. Lastensuojelupalvelut on laaja kokonaisuus, josta sijaishuollon mukaiset palvelut muodostavat vain murto-osan. Opinnäytetyön keskeinen tietoperusta rakentuu suomalaisen lastensuojelupalvelujärjestelmän ja lastensuojelupalvelujen kokonaisuudesta, lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuudesta ja Goal Attainment Scaling-menetelmän perusteista. Käsittelem tietoperustan keskeiset sisällöt omissa pääluvuissa, ja tässä luvussa kuvaan suomalaista lastensuojelujärjestelmää ja lastensuojelupalvelujen kokonaisuutta.

Lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuus on viime vuosina noussut kansainvälisen tutkimuskiinnostuksen kohteeksi. Kansainvälisessä keskustelussa esillä ovat olleet laitoshoidolle vaihtoehtoiset palvelut, perhehoidon kehittäminen, toimivat kasvatukselliset ja kuntouttavat laitoshoidon orientaatiot sekä eri toimintamallien vertaileminen. Kansainväliseen tutkimukseen perustuvien käytäntöjen siirtäminen maasta tai

kulttuurista toiseen on kuitenkin mahdotonta jopa uhkarohkeaa, koska eri maiden lastensuojelujärjestelmät ja työntekijöiden koulutustaustat poikkeavat toisistaan suurestikin. (Eronen & Laakso, 2016, s. 22-26.)

Suomalaisen lastensuojelun sijaishuollon erityisyytenä on vahva lapsen oikeuksien korostaminen. Eurooppalainen laitoshoidon nojaa vahvasti humanistisiin tieteisiin ja Pohjois-Amerikkalaiset mallit perustuvat pääsääntöisesti tekniseen tietokäsitykseen ja tiedon intressiin. Suomessa lapsen huostaanottopäätös tehdään aina toistaiseksi ja sen tavoitteena on perheen jälleen yhdistäminen lapsen edun mukaisesti. Englannissa ja Yhdysvalloissa huostaanoton pysyvyys on toiminnan keskeinen lähtökohta, ja pienten lasten kohdalla adoption mahdollisuutta lähdetäänkin selvittämään jo varhaisessa vaiheessa. Tutkimustietoa siirrettäessä maasta ja maanosasta toiseen tulee ottaa huomioon eri maiden järjestelmien ja työntekijöiden koulutustaustan lisäksi se, minkä ikäisten lasten parissa tutkimus on tehty. (Pösö, 2016, s. 23; Eronen & Laakso, 2016, s. 22-26.) Lastensuojelun tutkimustiedon siirrettävyyteen liittyy sekä kulttuurisia että koulutustaustaeroihin liittyviä haasteita ja tämän vuoksi päädyin käyttämään opinnäytetyöni teoriaosuudessa ainoastaan suomalaista lähdekirjallisuutta.

3.1 Lastensuojelu

Kansallisen lainsäädännön ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaan lapsen vanhemmilla tai huoltajilla on aina ensisijainen vastuu lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja hyvinvoinnista. Viranomaisten velvollisuus on tukea vanhempia ja huoltajia heille annettussa kasvatustehtävässä ja ohjata perhe tarvittaessa lastensuojelupalvelujen piiriin. Lastensuojelulain tavoitteena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lapsen oikeuksien toteuttaminen perustuu yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja siihen osallistuu runsas määrä yhteiskunnallisia toimijoita aina terveydenhuollosta varhaiskasvatukseen ja kouluun sekä muihin lapsen elinympäristössä oleviin toimijoihin. (Aranava, 2016, s. 4; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021 a; Lastensuojelulaki 2007/417, 1 §.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin hyväksytty ihmisoikeussopimus. Sen mukaan lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle iästä, sukupuolesta,

uskonnosta ja rodusta riippumatta. Lapsen oikeuksien toteuttamisesta säädetään erikseen niin Suomen perustuslaissa kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksessakin. Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapselle kuuluvien perusoikeuksien toteutuminen. (Lastensuojelulaki 2007/417, 1§, Sosiaalihuoltolaki 2014/1301, 5§, Suomen perustuslaki 1999/731, 6-7§; Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999; Unicef n.d.)

3.2 Lastensuojelupalvelut

Sosiaalihuoltolain nojalla lapsella ja hänen perheellään on oikeus lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömiin sosiaalipalveluihin. Palveluita on järjestettävä siinä laajuudessa ja niinä vuorokauden aikoina kuin kunnissa esiintyvä tarve edellyttää. Kunnat voivat järjestää lastensuojelupalvelut joko omana toimintana, yhteistyössä toisen kunnan tai kuntayhtymän kanssa tai hankkia palvelut ostopalveluina yksityisiltä tai kolmannen sektorin toimijoilta. Ehkäisevän lastensuojelun palvelut koskettavat kaikkia kunnassa asuvia lapsia ja nuoria, ja kunnan velvollisuus on järjestää niitä osana peruspalveluja. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021b; Sosiaalihuoltolaki 2014/1301, 13§; Sosiaali- ja terveysministeriö, n.d.)

3.2.1 Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen

Lapsen asiakkuus lastensuojelussa tulee vireille, kun kunnan lastensuojelu viranomaisen saa tiedon lapsesta, joka mahdollisesti tarvitsee lastensuojelulain mukaisia tukitoimia tasapainoisen hoidon ja kasvatuksen turvaamiseksi. Lapsen asiakkuus lastensuojelussa alkaa, kun palvelutarpeen arvioinnin perusteella todetaan, että lapsen kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen kehitystä, tai jos lapsi itse omalla käyttäytymisellään vaarantaa oman kasvunsa ja kehityksensä. (Sosiaali- ja terveysministeriö n.d.; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021 c; Lastensuojelulaki 2007/417, 27§.)

3.2.2 Asiakassuunnitelma

Lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä välittömästi sen jälkeen, kun lastensuojelupalvelujen tarve on todettu. Lapsen asioista vastaavan

sosiaalityöntekijän tehtävä on laatia lapselle asiakassuunnitelma viipymättä, kun palvelutarpeen arviointi on suoritettu loppuun. Tavoitteellisen työskentelyn onnistumisen kannalta on erityisen tärkeää, että asiakassuunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen ja hänen perheensä kanssa. Myönteisen muutoksen aikaansaaminen lapsen tilanteessa edellyttää, että kehitykseen ja terveyteen vaikuttavista olosuhteista ja muutosta vaativista asioista saavutetaan yhteinen näkemys, jotta negatiivisesti vaikuttaviin asioihin kyetään vaikuttamaan. Toisinaan on tilanteita, joissa yhteisymmärrystä muutosta vaativista asioista ei saavuteta ja tällöin asianosaisten eriävät näkemykset on kirjattava lapsen asiakassuunnitelmaan. (Araneva, 2016, s. 242, s. 246; Lastensuojelulaki 2007/417, 30§.)

3.2.3 Avohuolto ja kiireellinen sijoitus

Avohuollon tukitoimet ovat aina ensisijaisia ja niihin on ryhdyttävä viipymättä, kun lastensuojelupalvelujen tarve on todettu. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä sekä vanhempien tai huoltajien kasvatuskäytännön ja mahdollisuuksia. Jos lapsi on välittömässä vaarassa, voidaan lapsen hoito ja kasvatusturvata kiireellisellä sijoituksella. Lapsen kiireellisellä sijoituksella julkinen valta puuttuu voimakkaasti lapsen ja hänen perheensä keskeisimpiin perus- ja ihmisoikeuksiin sekä perhe-elämän suojaan. Akuuteissa tilanteissa kiireellinen sijoitus tilapäisenä ratkaisuna on kuitenkin välttämätön, jotta voidaan turvata lapsen oikeus välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon. Lapsen kiireellinen sijoitus on kestoltaan korkeintaan 30 päivää, mutta sitä voidaan jatkaa enintään 30 päivällä, jos se on lapsen edun ja tarvittavien lisäselvitysten vuoksi tarpeellista. (Araneva, 2016, s. 255, s. 272-273, s. 278; Lastensuojelulaki 2007/417, 34§, 38§, 38a§.)

3.2.4 Huostaanotto

Lapsen huostaanotto ja sijoittaminen kodin ulkopuolelle on viimesijaisin keino turvata lapsen turvallinen hoito ja kasvatusturvata. Huostaanotto perustuu vapaaehtoisuuteen tai tahdonvastaiseen huostaanottoon. Huostaanotto on interventiona kahtiajakoinen, koska se puuttuu voimakkaasti lapsen ja hänen perheensä ihmisoikeuksiin, mutta toisaalta sen avulla turvataan lapsen oikeus välttämättömään tukeen ja suojeluun. Lapsen

huostaanotto edellyttää huolellista valmistelua ja harkintaa. Lastensuojelulain mukaiset säännökset ovat pakottavia ja niiden mukaan lastensuojeluviranomaisten tai hallintotuomioistuimen velvollisuus on ottaa lapsi huostaan, jos puutteet lapsen hoidossa ja kasvatuksessa vaarantavat lapsen terveyden ja kehityksen, tai jos lapsi itse vaarantaa vakavasti terveytensä ja kehityksensä, eivätkä avohuollon mukaiset tukitoimet ole mahdollisia, sopivia tai riittäviä. Huostaanotto on toistaiseksi voimassa oleva ja se päättyy, kun huostaanoton perusteet eivät ole enää voimassa tai viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18- vuotta. (Araneva, 2016. s. 279-281; Huhtanen, 2016, s. 35, Lastensuojelulaki 2007/417, 40§, 47§.)

3.2.5 Sijaishuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsi voidaan sijoittaa sijaishuoltoon avohuollon tukitoimenpiteenä, huostaanotettuna, kiireellisesti sijoitettuna tai hallinto-oikeuden väliaikais määräyksellä. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona sijaisperheessä, laitoshoidon lastenkodissa tai koulukodissa tai muulla lapsen tarpeiden mukaisella tavalla. Sijaishuoltopaikan valinnassa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin, lapsen tarpeisiin, lapselle läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä hoidon pysyvyyteen. Sijaishuoltopaikan valinnan ensisijainen ratkaisukriteeri tulee aina olla lapsen etu. (Sosiaali- ja terveysministeriö, n.d.; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021d, Araneva, 2016, s. 302-304; Lastensuojelulaki 2007/417, 49§, 50§.)

3.2.6 Jälkihuolto

Kuntien velvollisuus on järjestää jälkihuoltoa lapsen tai nuoren tuen tarpeiden edellyttämällä tavalla vähintään puoli vuotta kestäneen sijaishuollon tai avohuollon tukitoimenpiteenä päättyneen sijoituksen jälkeen. Jälkihuollon tavoitteena on tarjota lapselle tai nuorelle kokonaisvaltaista tukea sijoituksen päättymisen jälkeen matkalla aikuisuuteen. Kuntien velvollisuus on järjestää jälkihuollon mukaisia palveluja aina siihen asti, kun nuori täyttää 25 vuotta tai kun on kulunut viisi vuotta siitä, kun lapsi on ollut

viimeksi lastensuojelun asiakkaana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021 e; Lastensuojelulaki 2007/417, 75§, 76§, Araneva, 2016, s. 381-382.)

4 TAVOITTEELLINEN ASIAKASTYÖN PROSESSI LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA

Lapsen asiakkuus lastensuojelun sijaishuollossa etenee tavoitteellisenä prosessina aina lastensuojeluasian vireille tulosta asiakkuuden päättymiseen asti. Asiakastyön prosessia arvioidaan säännöllisin väliajoin useiden eri ammattilaisten toimesta. Arvioinnissa uusin tieto lapsesta ja lapsen tilanteesta suhteutetaan aikaisempaan ymmärrykseen ja tietoon. Avun ja tuen näkökulmasta katsottuna arvioinnin tulisi kohdistua aina lapsen ja perheen kokonaistilanteeseen, ei pelkästään tietyn palveluosan arviointiin. (Heinonen 2016, s. 3; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019.)

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee huolehtia, seurata ja ohjata lapsen edun toteutumista koko asiakastyön prosessin ajan. Hänen tulee avustaa lasta puhevalan käytössä ja ohjata lapsi tarvittaessa oikeusavun piiriin. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä johtaa lapsen asiakastyön prosessia ja hänen tehtävänä on vastata prosessin suunnittelusta, seurannasta ja toteuttamisesta sekä lapsen tarvitsemien tukitoimien järjestämisestä. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee lasta koskevia päätöksiä ja vastaa viime kädessä siitä, että päätökset ovat lapsen edun mukaisia. Hänen tehtävänä on koordinoida ja järjestää lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat palvelut ja tukitoimet sellaiseksi kokonaisuudeksi, joka vastaa parhaalla mahdollisella tavalla tavoiteltua muutostilaa. (Araneva, 2016, s. 242-243; Lastensuojelulaki 417/2007, 1§; 24§.)

Sosiaalihuollon asiakaslaki ja sosiaalihuoltolaki määrittelevät sosiaalihuollon asiakkaan saamaa palvelua. Yleislakeihin sisältyvät säädökset korostavat sosiaalihuollon asiakaslähtöisyyttä, toteuttamisen tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta sekä yhdenmukaisia kirjaamista. Lastensuojelulaissa on yleislain säännösten mukainen velvoite lapsen asiakassuunnitelmasta ja seikoista, jotka tulee ottaa huomioon sitä

laadittaessa. Lapsen asiakassuunnitelma on keskeinen asiakirja, jonka varaan lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelun suunnittelu, arviointi, seuranta ja järjestäminen perustuu. Lapsen asiakassuunnitelma tulee tarkistaa säännöllisesti vähintään kerran vuodessa. Tarkistamisen yhteydessä lapsen nykyhetkeä verrataan asiakkuuden alkutilanteeseen ja edellisen tarkistamisajankohdan tilanteeseen arvioiden asiakassuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumista. (Araneva, 2016, s. 244-246, s. 248.)

Sijaishuoltopaikan tulee täydentää sijoitetun lapsen asiakassuunnitelmaa erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla yhteistyössä lapsen ja hänen asioistaan vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Lapsen vanhempia tulee kuulla, ellei sen todeta oleva ilmeisen tarpeetonta tai mahdotonta. Hoito- ja kasvatussuunnitelmassa kuvataan yksityiskohtaisesti asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet, lapsen tuen tarpeet ja keinot, joiden avulla lapsen tarpeisiin pyritään vastaamaan. Hoito- ja kasvatussuunnitelmasta tulee lisäksi tulla näkyviin keinot lapsen hyvän kohtelun turvaamiseksi. Sijaishuoltopaikassa lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmaa seurataan, päivitetään ja tarkistetaan säännöllisin väliajoin suhteessa arjen sujumiseen ja asiakassuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin peilaten. (Lastensuojelulaki 2007/417, 30a§; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021f.)

4.1 Lastensuojelun sijaishuollon laatu ja vaikuttavuus

Vaikuttavuuden vaade on tullut sosiaalialalle hyvin pitkälle terveydenhuollosta käsin. Näyttöön perustuvat tutkimukset ja hoitosuositukset ovat keskeinen osa potilaan hoitoa terveydenhuollossa. Sosiaalialalla tutkimuksiin perustuvaa näyttöä vaikuttavista työmenetelmistä tai hoitosuosituksista on vain vähän saatavilla, ja sen vuoksi vaikuttavuuden vaade ei sellaisenaan ole siirrettävissä sosiaalialalle. Lastensuojelun sijaishuollossa asiakassuhteet ovat tyypillisesti kompleksisia ja monisyisiä. Asiakasprosessien tavoitteet ovat varsin usein pitkän aikavälin tavoitteita. Asiakkaan eteneminen prosessissa ei ole suoraviivaista ja asiakkaan elämäntilanteeseen vaikuttavat jatkuvasti monet muutkin osatekijät kuin vain lastensuojelupalveluina tarjottavat tukitoimet. Jotta asiakas voisi saavuttaa kaikki tavoitteet hänen tulisi saada kaikki tarvittavat tukitoimet oikea-aikaisesti. Oman mausteensa asiakastyöprosessiin tuo asiakkaan ja ammattilaisen välinen vuorovaikutussuhde, joka ei voi olla koskaan täysin tasa-

arvoinen. Edellä mainittujen syiden vuoksi onkin hyvin vaikeaa arvioida, miten asiakkaan elämä olisi mennyt ilman lastensuojelupalvelujen tukea ja mikä on ylipäätään ollut tarjotun tuen osuus asiakastyöprosessin eri vaiheissa. (Pohjola, 2012, s. 16-17, s. 23, s. 27, s. 32.)

Sosiaalityön vaikuttavuuden vaateen taustalla on yhteiskunnallisten resurssien niukkuus sekä palveluille asetetut tilivelvollisuus- ja vastuullisuusvaatimukset. Sosiaalityön vaikuttavuuden osoittamisen haasteena on ollut vaikeus erottaa toisistaan käsitteet vaikutus ja vaikuttavuus, vaikka käsitteiden välillä on merkittävä ero. Vaikutusten tutkimus keskittyy syy-seuraussuhteiden tutkimiseen, kun taas vaikuttavuuden tutkimuksessa keskitytään asiakkuuden aikana saavutettuihin lopputuloksiin. Sosiaalityössä vaikuttavuus on määritelty kyvyksi saavuttaa etukäteen asetetut tavoitteet. (Paasio, 2017, s. 404-405; Pohjola, 2012, s. 27.)

Lastensuojelun sijaishuollon laatukriteerien mukaan palvelujen tulee olla lainmukaista, turvallista ja laadultaan sellaista, että ne vastaavat lapsen tarpeisiin ja sijaishuollolle asetettuihin tavoitteisiin. Laatukriteerejä on yhteensä 12 ja ne kattavat sijaishuollon prosessin kaikki vaiheet sijaishuoltopaikan ja -muodon valinnasta, lapsen sijaishuoltopaikkaan saapumiseen, sijaishuoltopaikassa vietettyyn aikaan ja sijoituksen päättymiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019, s. 38.)

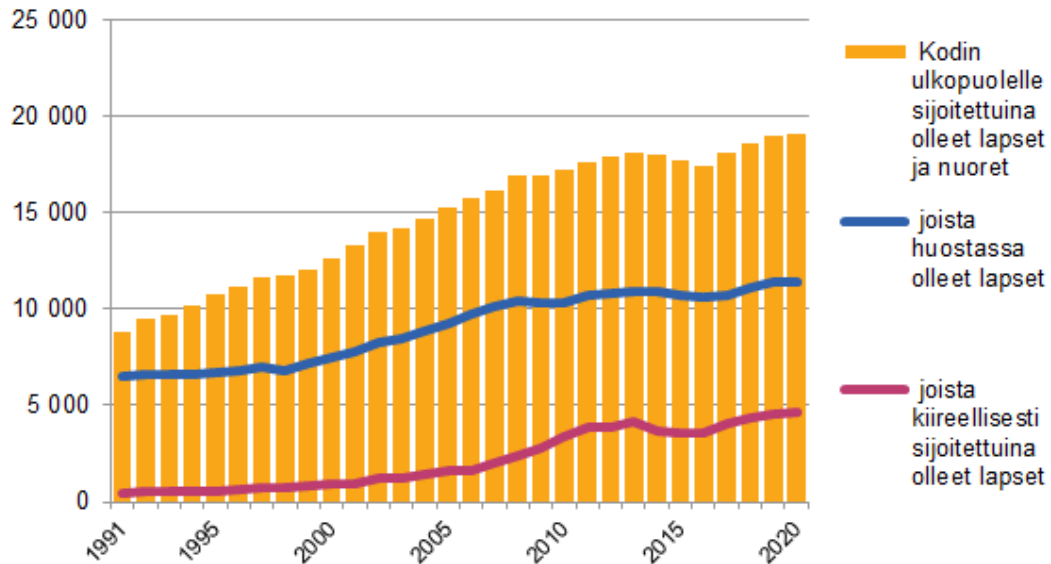
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on jo vuosien ajan koonnut lastensuojelun kehittäjien verkostoa, jonka tavoitteena on lisätä ymmärrystä laadukkaan lastensuojelutyön sisällöstä. Viime vuosina lastensuojelun toimintakulttuurin uudistamistarpeet ovat olleet laajasti esillä niin Suomessa kuin ulkomailla. Rakenteellisena haasteena julkisessa keskustelussa on esiin noussut sosiaalityöntekijöiden suuret asiakasmäärät, henkilöstön hyvinvointi ja vaihtuvuus, kustannusten kasvu, eri toimijoiden välisen yhteistyön vahvistaminen, tutkimuksiin perustuva näyttö sekä vaikuttavuuden arviointi ja mittaaminen. (Flink & Aaltio, 2020, s. 2, s. 9.)

Lastensuojelun sijaishuollossa asiakastyön kohteena ovat yksilöt, mutta tehtävällä työllä on laajamittaiset yhteiskunnalliset vaikutukset. Lastensuojelun sijaishuollon ja ylipäätään sosiaalityön vaikuttavuuden haasteena on se, että standardoituja mittareita ja mittaamisen perinnettä ei ole olemassa ja sen on nähty olevan jopa tarpeetonta.

Asiakkaan hyvinvoinnin tilasta ja siinä tapahtuvista muutoksista on kuitenkin lähes mahdotonta saada luotettavaa tietoa ilman standardoituja mittareita. Lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuuden osoittamisen haastetta lisää se tosiasia, että pitkittäistutkimusta sijaishuollon tai ylipäätään lastensuojelupalvelujen vaikuttavuudesta on vain vähän saatavilla kansallisella ja alueellisella tasolla. (Kananoja & Ruuskanen, 2019, s. 61; Paasio s. 412-415.)

Viime vuosina sosiaalityössä on nostanut päätään tutkimussuuntaus, jossa yksittäisten interventioiden sijaan on keskitytty tutkimaan hyvinvoinnin muutosten taustalla vaikuttavia muutosmekanismeja. Tutkimusten mukaan asiakkaan hyvinvoinnin pohjana toimii asiakkaan ja ammattilaisen välinen hyvä vuorovaikutussuhde. Se ei kuitenkaan yksistään riitä selittämään sitä muutosdynamiikkaa, joka saa liikkeelle ja pitää liikkeessä asiakkaan suotuisaa muutosprosessia. Tutkimuksiin perustuvaa näyttöä on saatu siitä, että standardoidut mittarit ovat auttaneet asiakasta havaitsemaan oman elämän muutostarpeita ja ne ovat myös toimineet liikkeelle panevana voimana ja auttaneet pitämään liikkeessä suotuisaa muutosprossia. (Paasio, 2017, s. 414-415.)

Kunnissa ja lastensuojelun sijaishuollon toimintayksiköissä lastensuojelutoimenpiteiden vaikutuksia seurataan vaihtelevasti. Yhteismitallisia kansallisia seurantavelvoitteita ei ole ja sen vuoksi kertyvä tieto on hajanaista ja epätasaista. Numeerista ajantasaista tietoa lastensuojelun sijaishuollon asiakasmäärästä on saatavilla, ja tilastojen mukaan asiakasmäärät ja kustannukset ovat kasvaneet vuosi vuodelta (Kuvio 1.) Viimeisimmän vuoden 2020 tilaston mukaan kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna 19 086 lasta. Yhden lapsen sijoittaminen sijaisperheeseen maksaa vuositasolla noin 22 000€, ammatilliseen perhekotiin sijoitettuna noin 60 000€ vuodessa ja laitokseen sijoitettuna noin 90 000€. (Heinonen, Väisänen & Hipp, 2012, s. 3, s. 8; Kananoja & Ruuskanen, 2019, s. 61; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2021g.) Vuositasolla lastensuojelun sijaishuolto koskettaa näin ollen tuhansia lapsia, nuoria ja perheitä.

Kuvio 1. Kodin ulkopuolelle sijoitetut olevat lapset ja nuoret vuosina 1991-2020 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021h)

4.2 Tavoitteellinen asiakastyön prosessi Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelu Oy:ssä

Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n asumiskodeissa on erilliset asiakastyönprosessikartat ja -prosessikuvaukset suunnitellusti sijoitettuja, kiireellisesti sijoitettuja ja avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitettuja lapsia varten. Arviointi on vahvasti läsnä kaikissa asiakastyöprosessin eri vaiheissa. Tavoitteellisen asiakastyön prosessi alkaa tilannearviosta ja sitä seuraa tavoitteiden asettamisen, toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen vaihe. Sijoitetun lapsen asiakastyönprosessi päättyy, kun lapsi siirtyy pois asumisyksiköstä tai viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18-vuotta. (Pitkänen & Sipiläinen, 2020a; Pitkänen & Sipiläinen, 2020b; Pitkänen & Sipiläinen, 2020c.)

Lapsen sijoitusprosessin tavoitteet määritellään asiakassuunnitelman neuvottelussa lapselle nimetyt sosiaalityöntekijän, lapsen ja hänen vanhempiansa tai huoltajiensa ja asumisyksikön edustajien kanssa. Asumisyksiköissä lapsen asiakassuunnitelmaa täydennetään erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. Hoito- ja kasvatussuunnitelmassa asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet pilkotaan arjen konkreettisiksi tavoitteiksi ja tukitoimenpiteiksi. Lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelman laadinnasta ja säännöllisestä tarkistamisesta vastaavat lapselle nimetyt omaohjaajat. Hoito- ja kasvatussuunnitelman tavoitteiden asettamisessa omaohjaajat tekevät yhteistyötä lapsen ja

lapselle nimetyn sosiaalityöntekijän kanssa. Lapsen vanhempien tai huoltajien mieltä selvitetään ja se otetaan huomioon hoito- ja kasvatussuunnitelmaa laadittaessa.

Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:ssä lapsen tavoitteellisen asiakastyöprosessin arviointia tehdään päivittäisraportoinnin, kuukausikoosteiden, hoito- ja kasvatussuunnitelmien päivittämisen ja asiakassuunnitelmaneuvoittelujen yhteydessä. Asumiskoteihin sijoitettujen lasten asiakassuunnitelmia arvioidaan säännöllisesti noin puolen vuoden välein pidettävissä asiakassuunnitelmaneuvoiteluissa. Lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmaan kirjattuja tavoitteita arvioidaan kolmen kuukauden välein ja tarvittaessa useammin, jos lapsen kohdalla joudutaan turvautumaan rajoitustoimenpiteisiin.

5 GAS-MENETELMÄ

GAS- eli Goal Attainment Scaling-menetelmän ovat kehittäneet psykologi Thomas J. Kiresuk ja tilastotieteilijä Robert E. Sherman 1960-luvulla. GAS-menetelmä on lähtenyt liikkeelle mielenterveyskuntoutujien keskuudesta, mutta sen käyttö on laajentunut myöhemmin perhekuntoutukseen, CP-vammaisten, autististen, Downin syndroomaa ja sensorista integraatiota sairastavien lasten sekä nuorten kuntoutukseen. Aikuisten kuntoutuksessa GAS-menetelmää on käytetty kroonisen kivun, tuki- ja liikuntaelinongelmista kärsivien parissa sekä ikääntyneiden kuntoutuksessa. Edellisten ryhmien lisäksi GAS-menetelmää on käytetty neuropsykologisessa ja kognitiivisessa kuntoutuksessa. GAS-menetelmää on hyödynnetty laajasti erilaisten kuntoutujien kuntoutuksen vaikututtavuuden arvioinnissa ja sillä on todettu olevan vahva näyttöaste reliabiliteetin, validiteetin ja herkkyyden osalta. GAS-menetelmän käyttämisen on todettu lisäävän kuntoutujan omaa osallisuutta tavoitteiden asettelussa. GAS-tavoitteet realisoivat kuntoutuksen tavoitteet kuntoutujalle ja ammattilaiselle. GAS-menetelmä on yksilöllinen ja se mahdollistaa kuntoutujan nykyisen ja tulevan suorituskyvyn mittaamisen toisin kuin perinteiset standardoidut mittaamenetelmät. (Laukkala, Tuomi & Sukula, 2015, s. 11-13; Anttila & Paltamaa, 2012, s. 5.)

5.1.1 GAS-tavoitteen tunnistaminen

Asiakaslähtöinen GAS-menetelmä mahdollistaa kuntoutujan yksilöllisten tavoitteiden asettamisen lisäksi tavoitteiden tilastollisen mittaamisen. Motivoivien ja realististen GAS-tavoitteiden asettaminen vaatii ammattilaiselta perehtymistä juuri kyseisen kuntoutujan tilanteeseen. GAS-tavoitteiden tunnistaminen lähtee liikkeelle ammattilaisen ja kuntoutujan välisestä keskustelusta. GAS-tavoitteiden asettaminen tehdään aina ensisijaisesti kuntoutujan tarpeista käsin, ja tavoitteena on löytää kuntoutumistarpeen kannalta keskeisimmät muutoskohteet, joihin kuntoutuja on valmis sitoutumaan. Kuntoutujan perheenjäsenten osallisuuden on todettu lisäävän kuntoutujan motivaatiota, ja sen vuoksi perheenjäsenten odotukset ja toiveet on hyvä ottaa huomioon kuntoutusta suunniteltaessa. (Laukkala ym. 2015, s. 11; Anttila & Paltamaa, 2012, s. 6; Kela, 2016, s. 5.)

Kuntoutujan motivaatio on dynaaminen ja se vaihtelee kuntoutusprosessin eri vaiheissa. Kuntoutujan hyvä ja pysyvä motivaatio on avaintekijä kuntoutumisprosessin edistymisen näkökulmasta katsottuna. Motivoiva haastattelu / toimintatapa on menetelmä, jota voidaan hyödyntää useissa erilaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasryhmien neuvonta- ja ohjaustilanteissa. Motivoivan haastattelun / motivoivan toimintatavan taustalla on William R. Millerin ja Stephen Rollnickin kehittänyt motivoivan haastatteluun menetelmä sekä James Prochaskan ja Carlo DiClementen luoma transteoreettinen muutosvaihemalli. Motivoivaa haastattelu / toimintatapaa voidaan käyttää asiakasprosessin alkuvaiheessa, kun pyritään saamaan selville, mitkä ovat kuntoutujalle tärkeät tavoitteet, millaisina hän näkee omat mahdollisuutensa saavuttaa tavoitteet ja mitkä syyt ovat aikaisemmin estäneet häntä saavuttamasta tavoitteita. Motivoiva haastattelu / toimintatapa sopii hyvin käytettäväksi myös GAS-tavoitteiden tunnistamisessa. (Tuulio-Henriksson & Härkäpää, 2015, 29-30; Päihdelinkki, 2017.)

Hyvän tavoitteen tunnusmerkkeihin kuuluu, että se on positiivinen ja kuvaa mieluummin jonkin asian alkamista kuin loppumista. Jotta kuntoutujan motivaatio pysyy yllä, tavoitteita ei saa olla liikaa. Useimmissa tapauksissa 1-3 tavoitetta on sopiva määrä. GAS-tavoitteen tunnistamisessa on hyvä käyttää apuna SMART-periaatetta. SMART on lyhenne englanninkielisistä sanoista: specific (spesifinen, yksilöllinen, määritelty), measurable (mitattavissa), achievable (saavutettavissa oleva), realistic/relevant

(realistinen, merkityksellinen, kuntoutustoimenpitein saavutettavissa) ja timed (mahdollinen aikatauluttaa). (Kela, 2016, s. 6.)

5.1.2 GAS-tavoitteen nimeäminen

Tavoitteen tunnistamista seuraa tavoitteen nimeäminen. Ammatilaisen tehtävä on arvioida, onko muutosta vaativa asia mahdollista saavuttaa kuntoutuksen keinoin ja auttaa kuntoutujaan nimeämään muutosta tarvitseva asia tavoitteen muodossa. Nimeämisympäristössä tavoitteelle annetaan lyhyt kuvaava nimi, esimerkiksi harrastuksen aloittaminen, koulunkäynti, vuorokausirytmäisyys tai mielialan kohoaminen. (Kela 2016, s. 6-7.)

5.1.3 Indikaattorin valinta

Kutakin tavoitetta varten valitaan indikaattori, jonka avulla voidaan myöhemmin arvioida, miten kuntoutuja on edistynyt tavoitettaan kohti. Indikaattorin tulee kuvata valittua tavoitetta ja se voi olla joko laadullinen tai määrällinen ilmaisu. Jos tavoitteena on esimerkiksi mielialan kohoaminen, voidaan indikaattoriksi valita esimerkiksi itsemurha-ajatusten määrä, eristäytymisen aste tai masentunut mieliala. (Kela 2016, 7.)

5.1.4 GAS-asteikon laadinta

Asteikon laadintavaiheessa valittu indikaattori muutetaan mitattavaan ja arvioitavaan muotoon. Asteikon laadintavaihe vaatii ammatilaiselta sekä kuntoutuksen että kuntoutujien hyvää tuntemista. Ammatilaisen tulee tietää käytettävissä olevat resurssit ja hänen tulee kyetä arvioimaan kuntoutujan motivaatiota sekä käytettävää olevaa aikaa. Asteikon laadinta aloitetaan nimeämällä tavoitetaso, joka kuntoutujan on realistista saavuttaa käytettävissä olevan ajan kuluessa. Tavoitetasoa kuvaa GAS-asteikon luku 0. Tämän jälkeen kuntoutujan kanssa määritellään tilanne, joka on jonkin verran korkeampi (GAS-asteikon luku +1) ja jonkin verran matalampi (GAS-asteikon luku -1) kuin tavoitetaso. Lopuksi määritellään tilanne, joka on selvästi korkeampi (GAS-asteikon luku +2) ja selvästi matalampi (GAS-asteikon luku -2) kuin tavoitetaso. Määrälliseksi indikaattoriksi tulee valita tarkan luvun sijaan lukujen liukuma, esimerkiksi liikunnan harrastaminen 1-2 kertaa viikossa tai aggressiivisten kohtausten määrä 1-2

kertaa päivässä. Laadullinen indikaattori perustuu lähinnä kuntoutujan omaan kokemukseen. Jotta sitä voidaan arvioida, tulee indikaattorin olla selkeä ilmaisu, esimerkiksi unen laatu tai itsetuhoisten ajatusten tai tekojen laatu. Olen kuvannut GAS-asteikon kuviossa 2. (Kela 2016, s. 7-8.)

Muutoksen suunta	GAS-asteikko		Muutoksen laatu
	-2	Selvästi odotettua matalampi	Muutoksella ei toiminnalle merkitystä, tilanne ennallaan tai huonontunut
	-1	Jonkin verran odotettua matalampi	Lopputulos odotettua vähäisempi, mutta muutos on oikeansuuntainen
	0	Tavoitetaso	Realistinen saavuttaa
	+1	Jokin verran odotettua korkeampi	Tavoite realistinen, lopputulos enemmän kuin odotettiin
	+2	Selvästi odotettua korkeampi	Saavutettavissa optimaalisissa olosuhteissa

Kuvio 2. GAS-asteikko (Sukula & Vainiemi, 2015, s. 15)

5.2 Tutkimustietoa GAS-menetelmän luotettavuudesta

Flinkin ja Aaltion (2020, s. 10, s. 22.) pääosin brittiläiseen tutkimusaineistoon pohjautuva katsaus kartoitti systeemissä lastensuojelutyössä käytössä olevia suomen kielellä saatavissa olevia mittareita ja arviointimenetelmiä. Katsauksen mukaan GAS-arviointimenetelmää on käytetty lastensuojelutyössä vanhemmille, lapsille ja nuorille sekä sijoitettuja lapsia koskevissa tutkimuksissa. GAS-menetelmä perustuu dialogisuuteen ja sen käyttäminen vaatii hyvän yhteistyösuhteen rakentumista. Tutkimuksen perusteella GAS-menetelmän todettiin soveltuvan juuri sen vuoksi hyvin myös lastensuojelun moninaisiin asiakastilanteisiin ja asiakastapauksiin.

Toimia tietokanta antaa suosituksia ja ohjeita toimintakyvyn arviointiin eri ikäryhmille. TOIMIA-tietokannasta löytyy perustiedot ja soveltuvuusarviot noin sadasta erilaisesta toimintakykymittarista. TOIMIA-tietokannan mukaan GAS-menetelmän kohderyhmiin kuuluvat lapset, nuoret, työikäiset ja iäkkäät henkilöt. GAS-menetelmän avulla voidaan mitata kuntoutujan fyysistä, kognitiivista, psyykkistä, sosiaalista, työ- ja muuta yleistä toimintakykyä. Tavoitteiden arviointiin ja pisteytykseen kuluva aika vaihtelee sen mukaan, montako tavoitetta kuntoutujalla on. Vuonna 2011 toteutetun

kyselyn mukaan Kelan palveluntuottajat arvioivat, että tavoitteiden laatimiseen kului aikaa noin tunti, ja tavoitteiden arvioimiseen aikaa kului keskimäärin 45 minuuttia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021i; Tuomi, 2013.)

GAS-menetelmän käyttö ei vaadi tiettyä ammattikoulutusta, mutta käyttöönotto edellyttää menetelmäkoulutusta ja käytännön harjoittelua. GAS-mittarin pätevyyttä on tutkittu lukuisissa tutkimuksissa useilla asiakasryhmillä eri-ikäisillä sairaala- ja avokuntoutuspotilailla. Tutkimuksissa GAS-menetelmän on todettu olevan pätevä arviointimenetelmä niin työikäisten, ikääntyneiden kuin lasten ja nuorten kuntoutuksessa. Tutkimuksissa GAS-menetelmän suurimmaksi hyödyksi on nostettu se, että menetelmä on lähtökohdiltaan yksilöllinen ja asiakaslähtöinen. Tutkimuksen mukaan asiakkaan itse laatimat tavoitteet lisäävät motivaatiota ja mahdollisuutta saavuttaa asetetut tavoitteet. (Tuomi, 2013.)

Kela on useiden vuosien ajan tehnyt määrätietoista työtä kuntoutuksen kehittämiseksi Suomessa. Kehittämistyössä erilaisten toimintakyvyn mittareiden kokeileminen, kehittäminen ja käyttöönottoaminen on ollut merkittävässä roolissa. Yksi eniten kokeiluista menetelmistä on ollut GAS-menetelmä, ja tällä hetkellä sen käyttö on vakiintunut lähes kaikkiin Kelan kuntoutuksiin. Suomessa Tällä hetkellä GAS-menetelmää käytetään Kelan lasten ja nuorten perhekuntoutuksessa, työikäisten ja ikäihmisten kuntoutuksessa, vaikeasti vammaisten henkilöiden kuntoutuksessa sekä mielenterveyskuntoutujien kuntoutuksessa. (Laukkala ym. 2015, 12-13).

5.3 GAS-menetelmä lastensuojelun sijaishuollossa

Viime vuosina GAS-menetelmän käyttäminen on vähitellen laajentunut Suomessa myös lastensuojelun sijaishuoltoon. Levonen (2017) pilotoi YAMK-opinnäytetyössään GAS-menetelmän käyttöä Nuorisopsykiatrisen asumiskoti Purossa. Aalto (2015) puolestaan hyödynsi YAMK-opinnäytetyössään GAS-menetelmää identiteettiorientoituneen tavoitteenasettelun kehittämisessä Pienryhmäkoti Havumäessä. Perhekuntoutuskeskus Lauste tarjoaa erityisen huolenpidon EHO-jaksoja 12–17-vuotiaille lapsille, jotka omalla käyttäytymisellään vakavasti vaarantavat kasvuaan ja kehitystään. Perhekuntoutuskeskus Lausteella GAS-menetelmä on käytössä EHO-jaksolla olevien

lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien tavoitteiden asettelussa. Humanan lastensuojeluyksiköissä GAS-menetelmän käyttämistä aloitettiin testaamaan vuonna 2018 ja jo seuraavana vuotena se otettiin käyttöön valtakunnallisesti. (Oinonen, 2020; Humana 2021; Lauste, n.d.)

Tutkimustietoa lastensuojeluasiakkuuden aikana käytössä olevista mittareista, seuranta- ja vertailuasetelmista on hyvin vähän saatavilla ja aineistot tutkimuksissa ovat määrällisesti pieniä (Flink & Aaltio, 2020, s. 24). Eronen (2013, s. 77) selvitti omassa seurantatutkimuksessaan vuonna 2006 huostaanotettujen lasten polkuja ja tarinoita viiden vuoden ajalta huostaanoton jälkeen. Seurantatutkimuksesta käy ilmi, että sijaishuolto tarjosi suurimmalle osalle lapsista turvallisuutta, pysyvyyttä ja hyvinvointia. Pieni osa lapsista päätyi kuitenkin sijaishuollon jälkeen turvattomalle, ristiriitaiselle ja katkonaiselle polulle, jossa lapsen hyvinvointi oli vaarassa.

GAS-menetelmän käytöstä eri kuntoutujaryhmien parissa löytyy paljon sekä kansainvälistä että suomalaista tutkimustietoa. GAS-menetelmän käytöstä lastensuojelun sijaishuollossa löytyy kuitenkin vain muutamia YAMK-opinnäytetöitä. Suomalaisen lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuuden keskeisenä haasteena on aiemmin todettu vähäinen tutkimusperinne ja sen vuoksi myös sijaishuollon vaikuttavuuden osoittaminen on koettu haastavaksi. Jotta voimme tarjota parasta mahdollista sijaishuoltoa tarvitsemme siis edelleen lisää kehitystyötä ja tutkittua tietoa vaikuttavista työtavoista ja työmenetelmistä. (Flink & Aaltio, 2020, s. 24.)

6 KEHITTÄMISTYÖN SUUNNITTELUVAIHE JA MENETELMÄLLISET RATKAISUT

6.1 Projekti kehittämismenetelmänä

Projekti on kertaluontoinen hanke, jolla on tietty päämäärä, elinkaari, budjetti ja resurssit. Projektiorganisaatio muodostuu projektityöskentelyyn osallistuvista henkilöistä, joita tyypillisesti johtaa yksi projektipäällikkö. Projektin tehtävistä, aikataulusta, toteutuksesta, resursseista, tiedonvälityksestä ja dokumentoinnista sovitaan

ennalta laaditussa projektisuunnitelmassa. (Kymäläinen, Lakkala, Carver & Kampari, 2016, s. 10.)

Tämän projektimuotoisen kehittämistyön tilaajana toimi Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy. Projektiorganisaatioon kuuluivat asumiskodeissa työskentelevät omaohjaajat ja projektipäällikkönä toimiva opinnäytetyöntekijä, joka kantoi päävastuun kehittämistyön etenemisestä, dokumentoinnista ja raportoinnista. Ohjausryhmään kuuluivat opinnäytetyötä ohjaava lehtori Seppo Pamppunen Satakunnan ammattikorkeakoulusta sekä työelämäohjaajina toimivat hallintojohtaja Pieta Pitkänen ja toiminnanjohtaja Satu Sipiläinen Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:stä. Kehittämistyön toteutus perustui hyväksytyyn opinnäytetyön suunnitelmaan ja opinnäytetyösopimukseen (Liite 1).

6.2 Osallistavan toimintatutkimuksen periaatteet

Perinteinen tutkimus lähtee liikkeelle teoreettisesta intressistä, halusta tietää, miten asiat ovat. Toimintatutkimus eroaa perinteisesti tutkimuksesta siten, että siinä yhdistyvät tutkimus ja käytännön kehittämistyö. Toimintatutkimusta ohjaa siis käytännön intressi, halu tehdä asiat entistä paremmin. Toimintatutkimuksen voisi sanoa olevan enemmänkin lähestymistapa kuin itsenäinen tutkimusmenetelmä. Toimintatutkimuksen ytimessä ovat vuorovaikutukseen pohjautuva sosiaalinen toiminta, yhdessä oppiminen ja kehittyminen. Toimintatutkimukselle on ominaista kaksoistehtävä eli toiminnan kehittäminen ja muutoksen tutkiminen yhdessä käytännön toimijoiden kanssa. (Heikkinen 2015, s. 204-205; Heikkinen, 2008, s. 16; KvaliMOTV.)

Interventioon perustuva toimintatutkimus on käytännönläheinen, osallistava, reflektiivinen ja sosiaalinen prosessi. Yhteisöjen sosiaaliselle toiminnalle on tyypillistä tietyt rutiinit ja käytänteet, jotka hioutuvat ajan kuluessa ja joiden tarkoitus on helpottaa perustehtävän suorittamista. Olosuhteiden muuttuessa, ne eivät kuitenkaan aina välttämättä vastaa tarkoitustaan, vaan asiat tehdään niin kuin ne on aina ennenkin totuttu tekemään. (Heikkinen, 2008, s. 27-28.)

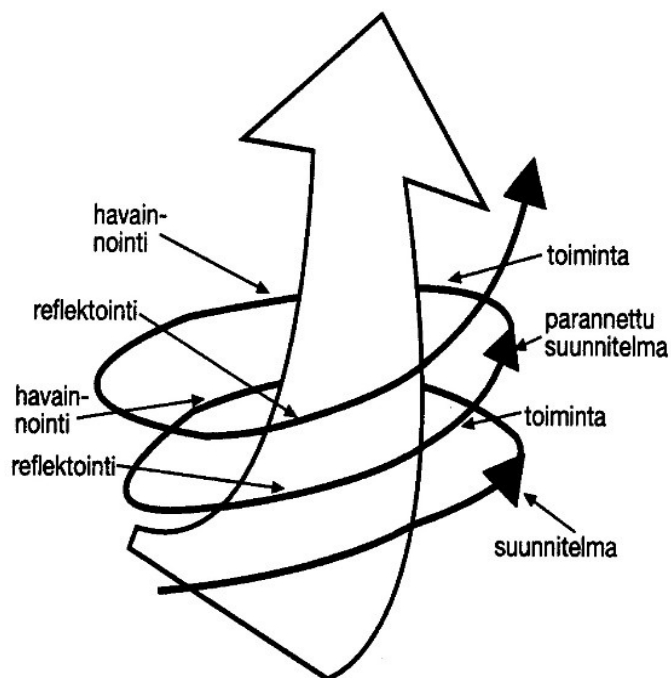
Kurt Lewinin mukaan organisaation toiminnan muuttaminen lähtee liikkeelle sulattamisesta (unfreezing), toimintojen tarkastelusta ja yhteisön ilmapiirin valmistelusta toiminnan tai toimintojen muuttamiseksi. Sulattamisen jälkeen vuorossa on varsinainen muutos (changing), jonka aikana uutta käytäntöä kokeillaan ja testataan käytännössä. Muutosvaihe päättyy pakastamiseen (freezing), joka käytännössä tarkoittaa sitä, että testattu käytäntö vakiintuu osaksi arjen toimintaa. Toimintatutkimuksessa kehittäminen ja tutkimus ruokkivat toinen toisiaan. Kehittämisen syklit seuraavat toisiaan ja aina toimintaympäristön muuttuessa kehitetään entistä parempi käytäntö. Toimintatutkimuksella ei tässä mielessä ole olemassa varsinaista päätepistettä, vaikka tutkijan on jossain vaiheessa päätettävä oma osuutensa. (Heikkinen, 2008, s. 28-29.)

Kehittämistyöni noudatteli osallistavaa toimintatutkimuksellista lähestymistapaa. Osallistavassa toimintatutkimuksessa mahdollisimman monella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua aktiivisesti tutkimuksen eri vaiheisiin. Osallisuus on tutkimusprosessin läpinäkyvyyttä sekä tutkijan ja käytännön toimijoiden välistä avointa dialogia. (Heikkinen, Kontinen & Häkkinen, 2008, s. 50; Heikkinen, 2008, s. 32-33)

Asumisyksiköiden GAS-koulutus/ohjauspäivät olivat kertaluontoisia interventioita, joiden tavoitteena oli yhteisön sosiaalisen toiminnan muuttaminen. Kehittämistyöni eteni prosessina, jolla oli tietty kesto, alku, keskikohta ja loppu. Käytännön toimijat olivat aktiivisia toimijoita kehittämistyön toteuttamis- ja arviointivaiheessa. Kehittämistyössäni toimintatutkimukselle ominainen kaksoistehtävä toteutui siten, että tavoitteena oli käytännön toiminnan eli sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien tavoitteiden laadinta- ja arviointitavan muuttaminen. Lisäksi tavoitteena oli tutkia muutosta yhdessä käytännön toimijoiden kanssa ja selvittää omaohjaajien kokemusten perusteella, soveltuuko GAS-menetelmä sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien vaikuttavuuden arviointiin.

Toimintatutkimuksessa työkäytänteiden kehittäminen tapahtuu vähitellen useiden vaiheiden kautta etenevänä prosessina. Toimintatutkimukselle on ominaista vaiheittain etenevä spiraalimainen rakenne ja jatkuvuus (Kuvio 3.). Toimintatutkimuksessa suunnittelu, toiminta, toiminnan havainnointi, reflektointi ja paranneltu suunnitelma seuraavat toinen toisiaan. Toteuttamisvaiheen ensimmäisellä kierroksella kehittämistyö lähtee liikkeelle ja kehittämistyön etenemistä ohjaa kentältä saatu palaute. Jos

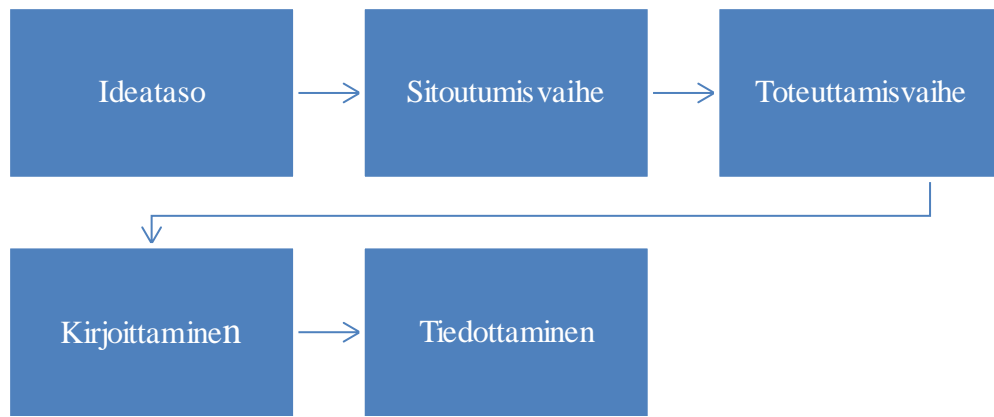
kehittämistyön toteutus jäisi vain yhteen sykliin ei voida puhua varsinaisesta toimintatutkimuksesta, koska silloin kehittämistyö jää keskeneräiseksi. (Kiviniemi, 1999, s. 66-68.)

Kuvio 3. Toimintatutkimuksen spiraalimainen rakenne (Heikkinen & Jyrkämä, 1999, s. 37.)

6.3 Kehittämistyön työvaiheet ja eteneminen

Nimesin kehittämistyöni työvaiheet Vilkan (2015, s. 56-57) mallin mukaisesti ideatsoon, sitoutumisvaiheeseen, toteuttamisvaiheeseen, kirjoittamiseen ja tiedottamiseen. Työelämälähtöisten tutkimusten ideat nousevat pääsääntöisesti käytännön tarpeista, ja niiden tavoitteena on suora kehittäminen, päätöksenteko tai jokin muu tavoiteltava käytännön hyöty. Olen kuvannut kehittämistyöni työvaiheita ja etenemistä seuraavalla sivulla olevassa kuviossa 4.

Kuvio 4. Kehittämistyön työvaiheet ja eteneminen

Kehittämistyöni ideataso lähti liikkeelle työn tilaajan tarpeesta saada käyttöönsä lastensuojelun sijaishuollon hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arviointiin soveltuva menetelmä. Ideatasoon sisältyi kehittämistyön suunnittelua, tavoitteiden asettelua, aikataulutusta ja kirjallisuuskatsauksen tekeminen. Sitoutumisvaiheessa esittelin kehittämistyöni aiheen Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n johtoryhmälle, kirjoitin tutkimussuunnitelman ja solmin opinnäytetyösopimuksen Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n hallintojohtajan kanssa (Liite 1).

Toteuttamisvaiheessa lähetin etukäteiskysymykset asumisyksiköiden tiimeihin, suunnittelin ja toteutin GAS-koulutus/ohjaustilaisuudet sekä omat tavoitteet- ja harjoiteltavat asiat-lomakkeet. Toteuttamisvaiheessa tapahtui myös sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien tavoitteiden laatiminen omat tavoitteet lomaketta (Liite 2) tai harjoiteltavat asiat lomaketta (Liite 3) käyttäen.

Pidin sähköistä opinnäytetyöpäiväkirjaa koko kehittämistyöprosessin ajan. Kirjoittaminen ei ollut oma erillinen tutkimusvaiheensa, vaan sitä tapahtui käytännössä koko prosessin ajan. Kehittämistyöni tulee päättymään Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n johtoryhmälle järjestettävään tiedotustilaisuuteen ja valmiin opinnäytetyöraportin julkaisemiseen Theseus-arkistossa (www.theseus.fi). (Vilka 2015, s. 75-85.)

6.4 Aikataulu ja tehtävät

Aloitin opinnäytetyön suunnittelemisen syksyllä 2020. Omaa oppimista ja työelämän tarpeita palveleva opinnäytetyön aihe löytyi varsin nopeasti. Opinnäytetyön aihe suunnitelmani valmistui joulukuussa 2020 ja varsinaisen opinnäytetyöraporttini oli tarkoitus valmistua joulukuussa 2021, mutta se tulee valmistumaan tammikuun 2022 aikana. Kehittämistyöni aikataulu ja tehtäviä on kuvattu alla olevassa taulukossa 2.

Taulukko 2. Kehittämistyön aikataulu ja tehtävät

Ajankohta	Tehtävät
Syyskuu-joulukuun 2020	*Opinnäytetyön aiheen ideointi *Kirjallisuuskatsaus *Työelämäohjaajien tapaaminen *Opinnäytetyön aihe suunnitelman valmistuminen
Tammikuu-maaliskuu 2021	*Opinnäytetyön aiheen esittäminen laajennetun johtoryhmän kokouksessa *Opinnäytetyösuunnitelman valmistuminen *Opinnäytetyösopimuksen solmiminen *Teoria-aineiston lukeminen *Etukäteiskysymykset tiimeissä
Huhtikuu-kesäkuun 2021	*GAS-koulutus/ohjaustilaisuuksien suunnittelu ja toteuttaminen
Toukokuu-heinäkuun 2021	*Jatkotyöskentely asumisyksiköissä
Elokuu-syyskuun 2021	*Opinnäytetyöraportin kirjoittaminen *Työelämäohjaajien tapaaminen *GAS-koulutus/ohjaustilaisuus Viimassa *Väliraportointi ohjaavalle opettajalle *Sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien GAS-tavoitteiden arvioiminen
Lokakuun 2021	*Palautteen kerääminen omaohjaajilta ja sijoitetuilta lapsilta ja nuorilta *Työelämäohjaajien tapaaminen
Marraskuun 2021	*Opinnäytetyön ensimmäinen versio opettajalle
Joulukuun 2021-tammikuun 2022	*Palautteen kerääminen laajennetun johtoryhmän jäseniltä *Tiedottaminen, valmiin opinnäytetyön esittäminen työn tilaajalle *Opinnäytetyöraportin valmistuminen

6.5 Resurssit

Projektin resurssit muodostuvat projektityöskentelyyn käytettävistä aineellisista ja henkisistä voimavaroista (Kymäläinen ym. 2016, s. 15). Tämän projektimuotoisen kehittämistyön resurssit muodostuivat fyysisistä, taloudellisista, teknologisista, henkisistä sekä organisaatioon ja ympäristösuhteisiin liittyvistä resursseista. Fyysisiin resursseihin kuuluivat kannettava tietokoneeni ja kotini. Taloudellisiin resursseihin kuuluivat auton polttoainekulut, puhelinkulut sekä toimistotarvikekulut. Teknologisiin resursseihin kuuluivat kodissani oleva laajakaistayhteys sekä Satakunnan ammattikorkeakoulussa käytössä olevat Samk Moodle ja HILL-yhteydet. Henkisiin resursseihin sisältyivät oman työpanokseni lisäksi työelämäohjaajina toimivien Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelu Oy:n toiminnanjohtajan ja hallintojohtajan sekä opinnäytetyötä ohjaavan opettajan työpanos. Organisaatioon liittyvät resurssit muodostuivat laajennetun johtoryhmän jäsenten asiantuntijuudesta ja palautteesta. Ympäristösuhteisiin liittyviin resursseihin sisältyivät sijoitettujen lasten ja nuorten sekä omaohjaajien työpanos.

6.6 Laadun varmistus ja arviointisuunnitelma

Opinnäytetyön laadun varmistus tapahtui hyvällä etukäteissuunnittelulla, yhteistyöllä ja jatkuvan palautteen hyödyntämisellä. Seurasin kehittämistyöni etenemistä sähköisen opinnäytetyöpäiväkirjan avulla. Tapasin opinnäytetyötä ohjaavaa opettajaa henkilökohtaisesti Porissa, ja lisäksi olin häneen yhteydessä HILL-verkkoympäristössä ja Samk Moodlessa. Työelämäohjaajina toimivia Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n hallintojohtajaa ja toiminnanjohtajaa tapasin henkilökohtaisesti Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy: johtoryhmän kokouksissa.

Opinnäytetyöraportin kirjoittamisessa ja GAS-koulutus/ohjauspäivien suunnittelussa käytin lähdekritiikkiä ja pääsääntöisesti ensisijaisia, luotettavia ja ajankohtaisia alan teoksia ja verkkojulkaisuja sekä aikaisempien opintojeni materiaaleja. Projektin aikana keräsin palautetta sijoitetuilta lapsilta ja nuorilta sekä omaohjaajilta. Otin huomioon jatkuvan palautteen ja hyödynsin sitä projektin aikana. Projektin päätteeksi keräsin palautetta laajennetun johtoryhmän jäseniltä ja lisäksi reflektoin omaa toimintaani itsearvioinnin avulla.

6.7 Eettisyyden näkökulma

Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK auttaa edistämään hyvää tutkimusetiikkaa ja hyviä tieteellisiä käytäntöjä antamalla ohjeita, valvomalla ja tilastoimalla tiedetilppitutkintaa. Hyviin tieteellisiin käytäntöihin kuuluu rehellisyys, yleinen huolellisuus, tarkkuus, avoimuus ja muiden tutkijoiden saavutusten huomioiminen sekä niihin asianmukaisesti viittaaminen. Tutkimuksen suunnittelulle, toteuttamiselle ja raportoinnille on asetettu omat vaatimuksensa. Hyvien tieteellisen käytäntöjen mukaan tarvittavat tutkimusluvut tulee hankkia ajallaan. Lisäksi tulee sopia kaikkien osapuolten vastuista, oikeuksista, velvollisuuksista samoin kuin tutkimusaineiston säilyttämisestä, tietosuojasta, tutkimusryhmän jäsenten sidonnaisuuksista ja esteellisyydestä sekä tutkimuksen julkisuudesta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, n.d.)

Opinnäytetyön tekeminen edellytti opinnäytesopimuksen solmimista Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n hallintojohtaja Pieta Pitkäsen kanssa. Opinnäytetyösuunnitelmani hyväksyttiin helmikuussa 2021. Ennen varsinaisen kehittämistyön käynnistymistä allekirjoitettiin opinnäytetyösopimus. (Liite 1). Muutokseen tähtäävässä tutkimuksessa tutkija on aloitteellinen yhteisössä vaikuttava toimiva subjekti, joka tarkastelee tilannetta omasta näkökulmastaan (Heikkinen, 2015, s. 214). Työskentelen yksikönjohtajana yhdessä Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n asumiskodissa. Kehittämistyöni kohteena oli sijaishuollon vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen kaikissa asumisyksiköissä. Oma tutkijan roolini oli dualistinen, koska toimin sekä kehittäjänä että yhteistyöorganisaation jäsenenä. Dualistisen roolini vuoksi opinnäytetyössä tuottamaani tietoa ei voida pitää täysin objektiivisena.

Sosiaalihuollon viranomaisia koskee salassapitovelvollisuus. Salassapitovelvollisuus koostuu vaitiolovelvollisuudesta, asiakirjasalaisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2021j.) Palautteen keräämisessä huomioin eettisyyden näkökulman siten, että palautteen antaminen perustui vapaaehtoisuuteen ja anonyymisyyteen. Asumiskotien yksikönjohtajat huolehtivat oman yksikkönsä palautteen keräämisestä ja toimittivat palautelomakkeet minulle. Opinnäytetyöraportin valmistamisen jälkeen tuhoan kaikki saadut palautteet asianmukaisesti. Opinnäytetyöprojektin aikana valmistuneet hoito- ja kasvatussuunnitelmien GAS-tavoitelomakkeet jäivät

kunkin asumiskodin omaan käyttöön, ja lupa niiden käyttämiseen on vain niillä henkilöillä, joilla on oikeus lapsen asiakastietoihin.

Opinnäytetyöraportin kirjoittamisessa noudatin rehellisyyttä, avoimuutta, huolellisuutta ja viittasin kaikkiin käyttämiini lähteisiin asianmukaisesti. Julkisuuslain nojalla kaikki ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt ovat julkisia (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999/621, 1§). Valmis opinnäytetyöraporttini tullaan julkaisemaan Theseus-arkistossa (www.theseus.fi) ja Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n sähköisessä laadunhallintajärjestelmässä. Työelämäohjaajina toimivat Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n hallintojohtaja ja toiminnanjohtaja saivat lukea ja kommentoida opinnäytetyöraporttiani ennen sen julkaisemista Theseus-arkistossa. Kehittämistyöni tuloksien esittämisen ajankohdasta ja paikasta sovin työelämäohjaajien kanssa.

6.8 Rajaus ja riskit

Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n strategiassa yhdeksi kehittämisen painopisteeksi on nostettu palveluiden mittaamisen kehittäminen ja palveluiden vaikuttavuuden lisääminen (Pitkänen & Vesala, 2020). Suunnitteluvaiheessa kehittämistyöni kohteeksi rajattiin sijoitettujen lasten ja nuorten hoito- ja kasvatussuunnitelmien tavoitteiden laatiminen ja vaikuttavuuden arvioiminen GAS-menetelmää käyttäen. Tavoitteena oli lisäksi selvittää omaohjaajien ja sijoitettujen lasten ja nuorten kokemuksia GAS-menetelmän soveltuvuudesta hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arviointiin.

Projektityöskentelyyn liittyy aina epävarmuustekijöitä ja ennakoimattomia käännteitä, joita kutsutaan riskeiksi. Projektin sisältöön ja toimintatapoihin liittyviä riskejä ovat sopimuksiin ja dokumentointiin liittyvät asiat. Henkilöriskeihin kuuluvat esimerkiksi suorituksiin, yhteistyöhön, mahdollisiin sairastumisiin tai henkilöstövaihdoksiin liittyvät riskit. Taloudelliset riskit muodostuvat rahoitukseen liittyvistä epävarmuustekijöistä. Teknisiin ja toiminnallisiin riskeihin kuuluvat erilaisten laitteiden ja ohjelmistojen toimivuus. Ajankäyttöriskit muodostuvat projektiaikatauluun liittyvistä tekijöistä. Laillisuuden ja eettisyyden riskeihin sisältyvät lainsäädäntöön ja tutkimuksen eettisyyteen liittyvät asiat. Ympäristöön ja luontoon liittyviin riskeihin kuuluvat esimerkiksi sääilmiöihin liittyvät riskit. (Kymäläinen ym. 2016, s. 57-58.)

Suunnitteluvaiheessa arvioin tämän kehittämistyön suurimmiksi riskeiksi aikatauluun ja henkilöihin liittyvät riskit. Suoritan YAMK-opintoja työni ohella ja henkilökohtaisena haasteenani on työn, opiskelun ja perhe-elämän yhteensovittaminen. Projektille laatimani aikataulu oli optimaalinen ja mahdollisesti se oli jopa liian optimistisesti laadittu. Projektin aikataulu voi pettää ajankäyttöön tai henkilöihin liittyvien syiden vuoksi. Tutkimusluvan saaminen voi viivästyä, minä tai joku muu projektiorganisaation jäsen voi sairastua tai GAS-koulutus/ohjaustilaisuuksia voidaan joutua siirtämään. Sijoitettujen lasten ja hoito- ja kasvatussuunnitelmien laatiminen ja arvioiminen GAS-menetelmää käyttämällä voi myös viedä arvioitua enemmän aikaa. Lisäksi ohjausryhmän tapaamiset voivat peruuntua tai siirtyä mahdollisten sairastumisten tai muiden esteiden vuoksi.

7 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMISVAIHE

Kehittämistyön toteuttamisvaiheeseen sisältyi etukäteiskysymyksien lähettäminen Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n asumisyksiköiden tiimeihin, GAS-koulutus/ohjauspäivän suunnittelu ja toteuttaminen, omat tavoitteet- ja harjoiteltavat asiat-lomakkeiden laatiminen, GAS-koulutus/ohjauspäivien toteuttaminen sekä jatkotyökentelyvaihe asumisyksiköissä.

7.1 Etukäteiskysymykset tiimeissä

Kehittämistyön toteuttaminen lähti liikkeelle maaliskuussa 2021, jolloin lähetin asumisyksiköiden yksikönjohtajille etukäteiskysymykset yksiköiden tiimeihin. Tavoitteeni oli etukäteiskysymysten avulla kartoittaa omaohjaajien kokemuksia hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteiden merkityksellisyydestä sekä siitä, mitkä asiat he kokevat tavoitteiden asettamisessa helpoksi ja mitkä asiat puolestaan tuntuvat hankalilta. Aikomukseni oli hyödyntää etukäteiskysymysten vastauksia varsinaisen GAS-koulutus/ohjauskoulutuksen suunnittelussa.

Sain kaikista asumisyksiköistä vastaukset aikataulun mukaisesti ja tein vastauksista yhteenvedon. Vastausten perusteella omaohjaajat kokivat hoito- ja kasvatussuunnitelman tavoitteet tärkeiksi, koska niiden avulla työskentely lapsen tai nuoren kanssa voi olla johdonmukaista ja suunnitelmallista. Hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteiden avulla lapsen tai nuoren haasteet, ongelmat, toimintakyky ja voimavarat selkeytyivät niin hänelle itselleen kuin vanhemmille, huoltajille ja koko henkilöstölle. Hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteiden avulla lapsen edistymistä on mahdollista seurata ja ne auttavat muistamaan, mihin suuntaan ollaan menossa. Hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteet nähtiin merkitykselliseksi myös lapsen motivoimisessa.

Omaohjaajien vastausten perusteella hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteiden laati- misessa helppoa oli se, että ne pohjautuvat lapsen asiakassuunnitelmaan ja että niitä on rajallinen määrä. Realististen tavoitteiden asettamisessa korostui erityisesti se, että asumisyksiköissä lapsi tunnetaan ja tiedetään, mitä häneltä voidaan ikätasoisesti odottaa. Haasteelliseksi koettiin se, että lapsen tai nuoren itse asettamia tavoitteita ei juuri- kaan kuulla, vaan tavoitteet ovat sosiaalityöntekijän tai omaohjaajan asettamia tavoit- teita. Erityisyksikköön sijoitettujen lasten haasteet näyttäytyvät monella eri tasolla ja omaohjaajien mielestä tärkeimpien tavoitteiden valitseminen ja niiden muistaminen arjen vaihtelevissa tilanteissa koettiin haasteelliseksi. Lapsen tai nuoren tavoitteet ovat hyvin usein pitkän aikavälin tavoitteita, ja lapsen edistyminen on hidasta. Lapsen si- touttaminen pitkän aikavälin tavoitteisiin koettiin olevan haastavaa. Toisinaan tavoit- teiden koettiin olevan myös liian kunnianhimoisia. Omaohjaajien vastausten perus- teella Nappula-järjestelmässä oleva hoito- ja kasvatussuunnitelmalomake koettiin se- kavaksi ja täyttämisen työlääksi, kun sama lomake täytetään lyhyen aikavälin sisällä aina uudelleen.

7.2 GAS-koulutus-/ohjauspäivän suunnittelu

Päivi Kupiaksen ja Mia Kosken Hyvä kouluttaja- kirja on opas vaikuttavan, mielen- kiintoisen ja oppijalle mielekkään koulutustilaisuuden suunnitteluun. Tutustuin kirjaan aikaisempien kuntoutuksen ohjaaja (AMK) opintojeni aikana ja hyödynsin kirjan op- peja tämän kehittämistyön GAS- koulutus-/ohjauspäivän suunnittelussa.

Koulutustilaisuuksilla tavoitellaan pääsääntöisesti muutosta koulutukseen osallistuvien aikaisemmassa osaamisessa tai toiminnassa. Koulutustilaisuuden tavoitteena voi olla joko yksittäisen uuden taidon tai monimutkaisemman tietojen, taitojen ja asenteiden yhdistäminen. Koulutuksen onnistuminen vaikuttaa luonnollisesti siihen, miten paljon kouluttavien osaaminen lisääntyy tai miten paljon heidän toimintansa muuttuu koulutustilaisuuden jälkeen. Paljon vaikuttaa myös se, miten hyvin toimintaympäristö tukee uuden osaamisen tai toiminnan käyttöönottamista. (Kupias & Koski, 2012, s. 16.)

Koulutuksen suunnitteluvaiheessa kouluttajan on hyvä pysähtyä miettimään, minkälaisen toiminnan muuttumista koulutuksella tavoitellaan. Oppimistapoja on monia ja kaikki koulutukseen osallistuvat ovat vastuussa omasta oppimisestaan. Osaaminen voi kehittyä ainoastaan oppimisen kautta, eikä kukaan voi oppia toisen puolesta. Yksi kouluttajan tärkeimmistä tehtävistä onkin saada osallistujat aktiivisesti työstämään opittavana olevaa asiaa. (Kupias & Koski, 2012, s. 16-17.)

Kehittämistyöni keskeinen tavoite oli muuttaa sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteiden laatimista siten, että jatkossa niitä voidaan arvioida GAS-arviointimenetelmää apuna käyttäen. Hyvin usein koulutukseen osallistujilla on paljon aikaisempaa osaamista koulutuksessa käsiteltävästä aiheesta ja oppimista tapahtuu niin sanotusti vanhan osaamisen päälle (Kupias & Koski, 2012, s. 29). Tässä kehittämistyössä uuden oppimista tapahtui vanhan oppimisen päälle, koska kaikilla omaohjaajilla oli aikaisempaa kokemusta hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteiden laatimisesta. Kupiaksen ja Kosken (2012, s. 43) mukaan tilanteissa, joissa uuden oppimista tapahtuu vanhan osaamisen päälle, on hyvä hyödyntää koulutettavien aikaisempaa osaamista ja teettää ennakkotehtävä, jos se suinkin on mahdollista. Toteutin ennakkotehtävän lähettämällä etukäteiskysymykset asumisyksiköiden tiimeihin, ja hyödynsin omaohjaajilta saatuja vastauksia koulutus-/ohjauspäivän suunnittelussa.

Maailmanlaajuinen koronapandemia saavutti Suomen tammikuussa 2020 ja rokotusten edistymisestä huolimatta se jatkuu yhä edelleen. Opinnäytetyösuunnitelman aikataulun mukaisesti tavoitteeni oli suunnitella GAS-koulutus/ohjauspäivä maaliskuun 2021 aikana. Koronaviruspandemia sekoitti kuitenkin aikatauluni, koska talvilomani keskeytyi koronan aiheuttamien karanteenien ja sijaispulan vuoksi. Sain GAS-

koulutus-/ohjauspäivän diaesitys ja oheismateriaalit valmiiksi huhtikuussa 2021, ja hyväksytin ne työelämäohjaajillani ennen varsinaisten GAS-koulutus/ohjauspäivien toteuttamista.

Tarkoitukseni oli käydä pitämässä GAS-koulutus-/ohjauspäivät kaikissa asumisyksikössä huhtikuussa 2021. Koronaviruspandemian vuoksi kaikkiin asumisyksiköihin asetettiin toistaiseksi voimassa oleva vierailukierto, ja tällöin vaihtoehdoksi jäi joko etäkoulutus-/ohjauspäivän suunnitteleminen ja toteuttaminen tai koulutus-/ohjauspäivien siirtäminen syksyyn.

Satakunnan ammattikorkeakoulussa käytössä oleva HILL-verkkoyhteys on tullut minulle tutuksi jo aikaisempien kuntoutuksen ohjaaja (AMK) opintojen aikana, ja se on ollut käytössä myös nykyisten sosiaalialan (YAMK) opintojen aikana. Harkitsin jonkin aikaa GAS-koulutus-/ohjauspäivien siirtämistä syksyyn. Koronaviruspandemian ennustaminen tuntui kuitenkin mahdottomalta tehtävältä ja päätin, että pyrin pitämään kiinni alkuperäisestä aikataulustani niin hyvin kuin mahdollista, ja aloin suunnittelemaan etäyhteydellä toteutettavaa GAS-koulutus-/ohjauspäivää.

7.3 GAS- koulutus-/ohjauspäivän sisältö

Koulutuksen tavoitteiden asettamisen jälkeen on aika valita koulutuksen sisällöt. Mahdollisen ennakkotehtävän avulla voidaan saada hyvinkin paljon tietoa siitä, mikä koulutettavia askarruttaa ja mihin asioihin koulutuksessa kannattaa keskittyä. Ihmiset jaksavat kuunnella luentomaista esitystä keskittyneesti korkeintaan 45 minuutin ajan. Luentojen lomaan sijoitettavan aktiivisen harjoittelun tai muun työskentelyn avulla osallistujien keskittymistä voidaan kuitenkin pidentää jopa 1,5 tuntiin. Verkossa tapahtuvat koulutukset ovat pääsääntöisesti asiantuntijaluentoja, ja sen vuoksi koulutuksen rytmyykseen ja juoneen tulee kiinnittää erityistä huomiota. (Kupias & Koski, 2012, s. 53, s. 58, s. 64.)

Koulutuksen aloitushetki on useimmiten koulutuksen tärkein hetki, sillä aloituksessa koulutukseen osallistujat muodostavat kokonaiskuvan koulutustilaisuuden etenemisestä, tavoitteista ja hyödyistä. Koulutukseen osallistuvien mieleen jää useimmiten

koulutuksen lopussa käsitellyt asiat. Hyvin mietitty lopetus kruunaakin koko koulutuksen, sillä lopetukseen liittyvä tunnetila saattaa seurata koulutettavia vielä pitkään koulutustilaisuuden jälkeen. (Kupias & Koski, 2012, s. 64-65, s. 69.)

Nimesin GAS-koulutus-/ohjauspäivän opinnäytetyöni mukaisesti GAS-menetelmällä kiinni lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuuden arviointiin. Alkuun sijoitin lyhyen esittelyn itsestäni ja sen jälkeen kävin läpi etukäteiskysymyksistä tehdyn yhteenvedon. Koulutus/ohjauspäivä jatkui sosiaalialan ja lastensuojelun tavoitteellisen asiakastyön prosessin teorialla, sosiaalialan ja lastensuojelun sijaishuollon vaikutusten ja vaikuttavuuden teorialla ja GAS-menetelmän perusteilla. Teoriaosuuden jälkeen oli vuorossa GAS-menetelmän käytännön harjoitus. Koulutus-/ohjaustilaisuuden loppuun sijoitin lyhyen teoriaosuuden motivoinnista, jatkotyöskentelyohjeet sekä omat yhteystietoni.

7.4 GAS-koulutus-/ohjauspäivän diaesitys

Hyvä diaesitys jäsentää ja rytmittää luentoa, mutta puuduttavan pitkiä ”kalvosulkeista” ei kukaan jaksakaan innostua. Hyvän diaesityksen ominaisuuksiin kuuluu johdonmukaisuus ja selkeys. Yksittäisiin dioihin kannattaa sijoittaa vain tärkeimmät ydinsanat, jotta tilaa jää myös kouluttajan ja koulutettavien väliselle vuorovaikutukselle. Vanha sanonta yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa pätee tässäkin asiassa. Dioihin on mahdollista lisätä sopivia kuvia tai syventäviä linkkejä, joiden avulla vaikea asia voi avautua kuulijoille paremmin. (Kupias & Koski, 2012, s. 76, s. 88.)

GAS-koulutus-/ohjauspäivän kokonaiskesto oli noin kaksi tuntia, ja diaesitykseni kokonaispituus lähteineen oli 30 diaa. Pyrin laatimaan selkeitä dioja ja lisäsin lähes jokaiseen diaan aiheeseen sopivan kuvan ilmaisesta I Stock by Getty Images kuvapankista. Sijoitin luennon lomaan Youtube-linkin SMART-periaatteesta ja motivoinnista. Rytmitin GAS-koulutus-/ohjauspäivän siten, että noin tunnin pituisen teoriaosuuden jälkeen oli vuorossa 15 minuutin pituinen GAS-menetelmän käytännön harjoitus. Koulutus-/ohjaustilaisuuden loppuun sijoitin jatkotyöskentelyohjeet, Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n vision ja strategian ja GAS-menetelmän hyödyt sijoitetulle lapselle, nuorelle ja omaohjaajille sekä omat yhteystietoni ja käyttämäni lähteet.

Lähetin GAS-koulutus-/ohjauspäivän diaesityksen ja oheismateriaalit työelämäohjaajilleni tutustuttavaksi ja kommentoitavaksi toukokuun alussa. Palautteen sain muutama päivässä. Toisen työelämäohjaajani mukaan koulutuspaketti oli ”hieno pläjäys”, todella selkeä ja ymmärrettävä ja sen avulla ”ummikkokin” saa kiinni GAS-menetelmästä. Toisen työelämäohjaajani mukaan koulutuspaketti oli aivan loistava ja olin tehnyt ison työn sen eteen.

7.5 Oheismateriaalit

Koulutuksen oheismateriaalien tavoitteena on laajentaa ja syventää koulutuksessa käsiteltävää asiaa. Oheismateriaaleihin tutustuminen vaatii koulutukseen osallistujien omaa aktiivisuutta, syventymistä ja mahdollisesti myös opittavan asian harjoittelamista. Koulutustilaisuuden jälkeen oheismateriaalit toimivat muistin tukena, kun opituja asioita sovelletaan, viedään käytäntöön ja kerrataan. (Kupias & Koski, s. 80-82.)

GAS-menetelmän käyttäminen ei vaadi tiettyä koulutusta, mutta menetelmän haltuun ottaminen vaatii aktiivista harjoittelamista (Tuomi, 2013). GAS-koulutus-/ohjauspäivän oheismateriaaleina toimivat Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n käyttöön suunnittelemani omat tavoitteet lomake (Liite 2) ja harjoiteltavat asiat lomake (Liite 3).

Hyödynsin lomakkeiden suunnittelussa Kelan www-sivuilla olevaa Omat tavoitteeni -lomaketta. Muokkasin Kelan palveluntuottajille tarkoitettua lomaketta hieman yksinkertaisempaan muotoon ja lisäsin kumpaankin lomakkeeseen Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n logon. Nuorempien lasten käyttöön tarkoitettua lomakkeen nimesin harjoiteltavat asiat lomakkeeksi, koska harjoiteltava asia on pienemmälle lapselle konkreettisempi ja helpommin ymmärrettävä kuin sana tavoite. Pienemmille lapsille oman edistymisen arvioiminen numeerisen asteikon avulla voi olla vaikeaa. Arvioinnin helpottamiseksi lisäsin harjoiteltavat asiat lomakkeen asteikkoon viisi hymynaama, joiden tehtävä oli auttaa lasta oman edistymisen arvioimisessa.

Lähetin lomakkeet työelämäohjaajilleni hyväksyttäväksi yhdessä GAS-koulutus-/ohjauspäivän diaesityksen kanssa. Työelämäohjaajilta saamani palautteen mukaan oli

mahtava juttu, että olin suunnitellut lomakkeet erikseen sekä isommille että pienemmille lapsille.

7.6 GAS-koulutus/ohjauspäivien toteuttaminen

GAS-koulutus/ohjauspäivän sisältöjen ja oheismateriaalien hyväksymisen jälkeen olivat vuorossa asumisyksikköjen GAS-koulutus/ohjauspäivien toteuttaminen. Ensimmäinen GAS-koulutus/ohjauspäivä toteutui 3.5.2021 omalla työpaikallani Asumiskoti Pyryssä. Asumiskoti Pyryn koulutus/ohjauspäivässä olin itse yksiköllä, mutta voimassa olevien koronarajoitusten vuoksi osa ohjaajista oli yksikössä ja osa osallistui koulutus/ohjaustilaisuuteen HILL-verkkoyhteyden avulla. Olin lähettänyt kaikille etänä osallistuville ohjaajille etukäteen HILL-osallistujan ohjeet, jotta liittyminen koulutus/ohjaustilaisuuteen onnistuisi mahdollisimman sujuvasti. Etukäteisvalmisteluista huolimatta muutamilla ohjaajilla oli hieman teknisiä haasteita HILL-verkkoyhteyden kanssa, mutta melko nopeasti kaikki pääsivät mukaan tilaisuuteen. Koulutuksen aikana verkkoyhteys ei valitettavasti toiminut parhaalla mahdollisella tavalla, ja sain palautetta siitä, että välillä ääniyhteys oli katkonainen, eikä puheestani saanut kunnolla selvää.

Koulutukselle varattu aika oli riittävä, mutta vuorovaikutteisuus koulutuksen aikana ei toiminut parhaalla mahdollisella tavalla. Omat tavoitteet -lomakkeen avulla tehty GAS-menetelmäharjoitus onnistui kuitenkin hyvin ja saimme kuulla kahden ohjaajan itselleen asettamat tavoitteet. Kaikkien osallistujien mielestä jatkotyöskentelyohjeet olivat selkeät. Koulutuksen jälkeen lähetin ohjaajien omiin sähköposteihin GAS-koulutus/ohjauspäivän diaesityksen, lisäksi tulostin sen sekä oheismateriaalit yksikön toimistoon jatkotyöskentelyä varten. Lupasin olla apuna ja tukena, jos jatkotyöskentelyn aikana tulee eteen haasteita.

Koronatilanteen vuoksi kaikkiin muihinkin asumisyksiköissä oli asetettu vierailukielto, ja tämä vaikutti GAS-koulutus/ohjauspäivien toteuttamiseen. Asumiskoti Tuiskun ja asuinyksikkö Puuskan GAS-koulutus/ohjaustilaisuus toteutui HILL-verkkoyhteyttä käyttäen 19.5.2021. Lähetin Tuiskun ja Puuskan yksikönjohtajalle etukäteen HILL-osallistujan ohjeet, jotta hän voisi jakaa ne edelleen ohjaajien sähköposteihin.

Etelä-Pohjanmaan koronarajoitukset sallivat suuremmat kokoontumiset ja koulutus/ohjauspäivä toteutui tällä kerralla siten, että Tuiskun ja Puuskan ohjaajat olivat läsnä yksiköllä ja ainoastaan minä olin HILL-verkkoyhteydellä mukana koulutus/ohjauspäivässä.

Teknisiltä haasteilta ei valitettavasti välttytty tälläkään toimintamallilla. Minun ääneni kuului hyvin, mutta ääniyhteys minulle päin ei toiminut aluksi ollenkaan, ja jouduin viestittelemään yksikönjohtajan kanssa puhelimen välityksellä. Tekniset hankaluudet saatiin kuitenkin melko nopeasti selätettyä ja vuorovaikutteisuus koulutuksen aikana oli tämän jälkeen toimivaa. Koulutukselle varattu aika oli tälläkin kerralla riittävä. Omat tavoitteet harjoituksen jälkeen saimme kuulla yhden ohjaajan esimerkin itselleen asettaman tavoitteen muodossa. Kerroin jatkotyöskentelyohjeet ja osallistujien mukaan ne olivat selkeät. Omat yhteystietoni olivat diaesityksen lopussa ja kehotin ohjaajia ottamaan minuun yhteyttä, jos jatkotyöskentelyn aikana tulee eteen haasteita. Koulutus/ohjauspäivän lopussa kysyin, osallistujien päällimmäisiä ajatuksia ja mieleeni jäi erityisesti yhden ohjaajan kommentti, että jotain tällaista on odotettu ja kaivattu.

Koulutus/ohjauspäivän aikana sain yhden kehitysehdotuksen, joka liittyi harjoiteltavat asiat -lomakkeen hymiöihin. Yksi ohjaaja teki huomion, että tavoitetasoa vastaava hymiö suora viivasuu kuvaa huonosti sitä, että tavoite on saavutettu. Otin kehitysehdotuksen vastaan ja lupasin etsiä tavoitetasoa paremmin kuvaavaa hymiötä. Koulutuksen jälkeen etsin I Stock by Getty Images kuvapankista sellaista viiden hymiön rivistöä, joista keskimmäisen hymiön suu olisi hymyilevä. Lopulta löysin kaksi erilaista vaihtoehtoa, ja tein kaksi uutta versiota harjoiteltavat asiat lomakkeesta. Lähetin lomakkeet ehdotuksen jättäneelle henkilölle, ja sain palautteen varsin nopeasti takaisin. Olisin itse valinnut saman vaihtoehdon ja päätin vaihtaa harjoiteltavat asiat lomakkeen hymiöt uusiin. Koulutus/ohjaustilaisuuden jälkeen lähetin diaesityksen ja uudistetun harjoiteltavat asiat lomakkeen Asumiskoti Tuiskun ja Asuinyksikkö Puuskan yksikönjohtajalle yksiköissä tapahtuvaa jatkotyöskentelyä varten.

Kolmanneksi oli sovittu Asumisyksikkö Viiman GAS-koulutus/ohjauspäivä, jonka oli tarkoitus toteutua 21.5.2022. Asumisyksikön tilanteen vuoksi se jouduttiin kuitenkin siirtämään, ja se lopulta se toteutui vasta kesälomakauden jälkeen 9.9.2021.

Tuuli asumisyksikön GAS-koulutus/ohjauspäivä toteutui suunnitelmien mukaisesti 4.6.2021. Olin jälleen lähettänyt HILL-osallistujan ohjeet etukäteen yksikönjohtajalle eteenpäin välitettäväksi. Tällä kerralla osallistujien liittyminen koulutus/ohjaustilaisuuteen onnistui ilman suurempia ongelmia sekä tietokoneen että puhelimen välityksellä. GAS-koulutus/ohjaustilaisuus pysyi sovitussa aikataulussa ja ääniyhteydet toimivat hyvin. Tälläkin koulutus/ohjaus kerralla saimme kuulla yhden esimerkin omat tavoitteet lomakkeelle laaditusta tavoitteesta, ja vuorovaikutteisuus koulutuksen aikana oli toimivaa. Lopussa kerroin jatkotyöskentelyohjeet, ja ne olivat osallistujille selkeät. Diaesityksen lopusta löytyivät yhteystietoni, ja kehotin ohjaajia olemaan yhteydessä, jos jatkotyöskentelyn aikana tulee eteen haasteita. Koulutus-/ohjauspäivän jälkeen lähetin diaesityksen sekä oheismateriaalit yksikönjohtajan sähköpostiin eteenpäin jaettavaksi.

Asumisyksikkö Viiman GAS-koulutus/ohjauspäivä toteutui vasta kesälomakauden jälkeen 9.9.2021. Koronatilanteen vuoksi asumisyksiköissä oli edelleen voimassa vierailukiello, joten tämäkin koulutus/ohjauspäivä toteutui HILL-verkkoyhteyttä käyttäen. Lähetin jälleen yksikönjohtajalle etukäteen HILL-osallistujan ohjeet eteenpäin jaettavaksi, mutta teknisiltä haasteilta ei vältytty tälläkään kerralla. Liittymisen kanssa oli haasteita sekä tietokoneella että puhelimella ja sen vuoksi koulutus/ohjaustilaisuuden alku viivästyi hieman. Lopulta kävi niin, että yksi ohjaaja ei päässyt ollenkaan mukaan koulutus/ohjaustilaisuuteen. Alkuhaasteista huolimatta koulutus/ohjaustilaisuus pysyi sovitussa aikataulussa, ja saimme tälläkin kerralla kuulla yhden ohjaajan esimerkin itselleen asettamasta tavoitteesta.

Koulutus/ohjaustilaisuuden lopussa kerroin jatkotyöskentelyohjeet ja varmistin, että ne olivat osallistujille selkeät. Kehotin osallistujia olemaan minuun yhteydessä, jos jatkotyöskentelyvaiheen aikana tulee eteen haasteita, ja näytin diaesityksen lopussa olevat yhteystietoni. Kysyin koulutukseen osallistujien ajatuksia GAS-menetelmästä. Mieltäni lämmitti erityisesti yhden ohjaajan kommentti, jonka mukaan esitykseni oli selkeä ja GAS-menetelmä vaikutti mielenkiintoiselta ja toimivalta. Koulutus/ohjauspäivän jälkeen lähetin Viiman yksikönjohtajan sähköpostiin diaesityksen sekä oheismateriaalit eteenpäin jaettavaksi.

7.7 Jatkotyöskentelyn aloittaminen asumisyksiköissä

Toimintatutkimuksessa on kysymys uuden toimintamallin sisäänajosta, ja se vaatii yhteisön jäseniltä aikaa, oppimista, uuden toimintamallin kokeilemistä ja testaamista (Kananen, 2014, s. 75). Luovan oppimisen mallissa arvioidaan nykyisiä toimintatapoja, havaitaan siinä olevia ongelmia ja luodaan uudenlaisia yksikön ja yhteisön kannalta paremmin toimivia työskentelytapoja. Luova oppiminen edellyttää innovointia, käytössä olevien toimintatapojen reflektointia ja tulevaisuuden ennakointia. Luovassa oppimisessa käytännön toimijat ovat aktiivisesti mukana uusien toimintatapojen ja työskentelymallien luomisessa. (Kupias & Koski, 2012. s. 18-19.)

Tässä kehittämistyössä oli tavoitteena sijoitettujen lasten ja nuorten hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteiden laatimisen kehittäminen siten, että jatkossa hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuutta voidaan arvioida GAS-arviointimenetelmää käyttäen. Luovaa oppimista tapahtui kehittämistyön toteuttamisvaiheessa, jolloin asumisyksiköiden omaohjaajat laativat sijoitettujen lasten ja nuorten kanssa hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteita ja täyttivät omat tavoitteet tai harjoiteltavat asiat lomakkeita.

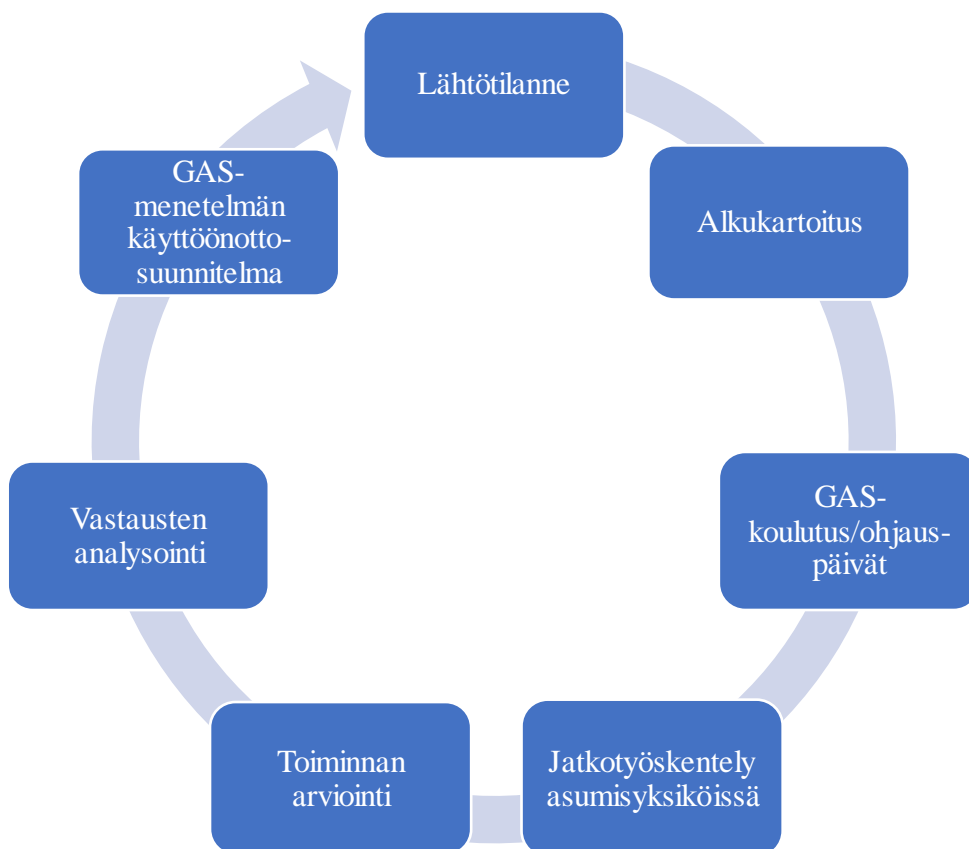
Suurin osa koulutus-/ohjauspäivään osallistuneista sai ensi kosketuksen GAS-menetelmästä koulutus-/ohjauspäivän aikana. Harjoitusosion aikana osallistujien tehtävänä oli laatia itselleen yksi määrällisen tai laadullisen tavoite, jonka toteutumista tuli arvioida kolmen kuukauden kuluttua. Rohkeimmat saivat jakaa omat tavoitteensa koulutus/ohjauspäivän aikana. Tämän lisäksi olin sisällyttänyt koulutus/ohjauspäivän diaesitykseen esimerkin yhdestä määrällisestä ja yhdestä laadullisesta tavoitteesta.

GAS-menetelmän käyttöön ottaminen vaatii aktiivista harjoittelua. Jatkotyöskentely tapahtui aidossa ympäristössä sijoitettujen lasten ja nuorten sekä omaohjaajien yhteistyönä. Jatkotyöskentelyvaiheen kesto oli viisi kuukautta. Omaohjaajaparien tehtävänä oli laatia heinäkuun loppuun mennessä vähintään yksi hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoite GAS-menetelmää käyttäen ja arvioida tavoitteen toteutumista lokakuun loppuun mennessä.

8 KEHITTÄMISTYÖN TULOS JA TUOTOKSET

Tässä luvussa avaan kehittämistyöni keskeisiä tuloksia ja tuotoksia. Toimintatutkimus on luonteeltaan käytännönläheistä ja sen tavoitteena on aina muutos. Toimintatutkimuksessa muutoksen kohteena ovat tyypillisesti henkilöihin liittyvät prosessit, joiden avulla pyritään parantamaan muutoksen kohteena olevan toiminnon tilaa. Toimintatutkimuksen edellytysten täytyminen vaatii muutosta ja toimintatutkimukselle ominaisen syklin toteutumista. Toimintatutkimuksen perusedellytyksiin kuuluu tutkijan ja yhteistyöorganisaation yhteistyö sekä tutkimuksellisuus eli kehittämistyön kohteena olevan ongelman ratkaisun käytäntöön saattaminen. (Heikkinen, Huttunen, Kakkori & Tynjälä, 2008, 171; Kananen, 2014, s. 117-119.)

Kehittämistyöni tavoitteena oli sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien tavoitteiden laatimisen ja arvioimisen kehittäminen Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:ssä. Kehittämistyön lähtötilanteessa Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:ssä ei ollut sijoitettujen lasten hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arvioimiseen soveltuvaa menetelmää, mutta tarve sellaisen saamiseksi oli olemassa. Kehittämistyöni alkukartoituksena toimi asumisyksiköiden tiimeihin lähetetyt etukäteiskysymykset, joiden avulla muodostin kokonaiskuvan siitä, miksi hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteet ovat omaohjaajien mielestä tärkeitä, mitkä asiat he kokevat helpoiksi ja mitkä asiat ovat heille hankalia. Kehittämistyön muutosprosessin liikkeelle panevana voimana toimi GAS-koulutus/ohjauspäivien suunnitteleminen ja toteuttaminen. Asumisyksiköissä tapahtuneen jatkotyöskentelyvaiheen aikana tapahtui GAS-menetelmän testaaminen ja käytäntöön soveltaminen. Toiminnan arviointi eli reflektointi tapahtui palautteen keräämisvaiheessa ja siinä hyödynsin omaohjaajille ja sijoitetuille lapsille ja nuorille lähetettyjä arviointilomakkeita. Vastausten analysoinnin jälkeen laadin parannelun suunnitelman, jonka nimesin GAS-menetelmän käyttöönottosuunnitelmaksi. Olen kuvannut toimintatutkimukselle tunnusomaisen muutossyklin toteutumista seuraavalla sivulla olevassa kuviossa 5.

Kuvio 5. Toimintatutkimukselle ominainen muutossykli

8.1 GAS-koulutus/ohjauspäivän diaesitys ja oheismateriaalit

GAS-menetelmän käyttäminen ei vaadi tiettyä koulutustaustaa, mutta menetelmäkoulutusta suositellaan kaikille niille henkilöille, jotka osallistuvat asiakkaan tavoitteiden laatimiseen ja arvioimiseen (Tuomi, 2013). Kehittämistyöni tuotoksena syntyi Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n käyttöön suunniteltu GAS-koulutus/ohjauspäiväkokonaisuus, johon sisältyi diaesitys sekä omat tavoitteet ja harjoiteltavat asiat lomakkeet. Olen kuvannut GAS-koulutus/ohjauspäivän diaesityksen sisältöä alaluvussa 7.4. Koulutus/ohjauspäivän oheismateriaaleina syntyneet omat tavoitteet lomake ja harjoiteltavat asiat lomakkeiden sisällön olen kuvannut alaluvussa 7.5. ja ne löytyvät myös opinnäytetyöraportin liitteistä (Liite 2 ja Liite 3).

8.2 GAS-koulutus/ohjaustilaisuudet

Kehittämisen prosessin tuotoksena toteutin neljä samansisältöistä noin kahden tunnin pituista GAS-koulutus/ohjaustilaisuutta. Sovin koulutus/ohjauspäivien ajankohdat kunkin asumisyksikön yksikönjohtajan kanssa etukäteen. Sovitun aikataulun mukaisesti toteutuivat kaikki muut paitsi Asumiskoti Viiman koulutus/ohjauspäivä. Koronapandemian vuoksi asumisyksiköissä oli vierailukielto, ja olin fyysisesti läsnä vain omalla työpaikallani toteutuneessa GAS-koulutus/ohjaustilaisuudessa. Asumiskoti Tuiskun ja Asuinyksikkö Puuskan, Asumiskoti Tuulin ja Asumiskoti Viiman GAS-koulutus/ohjaustilaisuudet toteutuivat HILL-verkkoyhteyttä käyttäen sovitun aikataulun mukaisesti. Koulutus/ohjaustilaisuuksien toteuttamisen olen kuvannut tarkemmin alaluvussa 7.6.

8.3 Jatko-öskentelyvaihe asumisyksiköissä

Asumiskoti Pyryn, Asumiskoti Tuiskun, Asuinyksikkö Puuskan ja Asumiskoti Tuulin jatko-öskentelyvaihe ajoittui toukokuusta lokakuuhun. Asumiskoti Viiman osalta jatko-öskentelyvaihe alkoi syyskuussa ja se tulee jatkumaan aina vuoden 2022 helmikuuhun saakka. Opinnäytetyöraporttini tulee valmistumaan aikaisemmin ja tämän vuoksi Asumiskoti Viiman tulokset eivät ehdi mukaan opinnäytetyöraportin tuloksiin.

Aikataulutin hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteiden laatimisvaiheen yksikönjohtajan vuosikellon mukaisesti siten, että omaohjaajien tehtävänä oli laatia vähintään yhden sijoitetun lapsen tai nuoren hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoite GAS-menettelmää käyttäen heinäkuun loppuun mennessä ja arvioida tavoitteen toteutumista lokakuun loppuun mennessä. Koronatilanteen vuoksi keväälle sovitut GAS-koulutus/ohjaustilaisuudet eivät toteutuneet opinnäytetyönsuunnitelman mukaisessa aikataulussa. Lisäksi ne jouduttiin toteuttamaan etäyhteyttä käyttäen. Tiedostin, että kehittämistyön tulosten kannalta jatko-öskentelyvaiheen ajoittuminen kesälomakaudelle oli iso riski.

Jatko-öskentelyvaiheen aikana muistuttelin Asumiskoti Pyryn omaohjaajia hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteiden laatimisesta ja lupasin toimia apuna, jos apuani tarvitaan. Apuani ei kuitenkaan tarvittu, vaan omaohjaajat harjoittelivat GAS-menettelmän käyttöä asumiskodeissa itsenäisesti.

Heinäkuun aikana lähetin Asumiskoti Tuiskun, Asuinyksikkö Puuskan ja Asumiskoti Tuulin yksikönjohtajille sähköpostiviestin, jossa tiedustelin, miten jatkotyöskentely on edennyt heidän yksiköissään, ja mitä mahdollisia haasteita jatkotyöskentelyn aikana on tullut eteen. Sähköpostiviestissä muistutin myös siitä, että lokakuussa olen yhteydessä uudelleen, koska silloin on aika arvioida GAS-menetelmän toimivuutta sijoitetujen lasten hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arvioinnissa.

Lokakuun aikana laadin GAS-menetelmän arviointilomakkeen, omat tavoitteet arviointilomakkeen sekä harjoiteltavat asiat arviointilomakkeen. Lomakkeiden saateteks-teihin kirjoitin vastaamisohjeet. Palautelomakkeeseen vastaaminen oli vapaaehtoista ja palaute annettiin nimettömästi. Yksittäisen vastaajan anonymisyys oli varmistettu lisäksi siten, että opinnäytetyöraportissa käsittelin saadut vastaukset yhtenä kokonaisuutena. Näin saatuja vastauksia ei voi yhdistää mihinkään tiettyyn asumiskotiin.

Jaoin arviointilomakkeet Asumiskoti Pyryn ohjaajien lokeroihin ja pyysin heitä palauttamaan täytetyt lomakkeet minun lokerooni. Asumiskoti Tuiskun, Asuinyksikkö Puuskan sekä Asumiskoti Tuulin osalta palautteen kerääminen tapahtui siten, että lähetin arviointilomakkeet yksikönjohtajien sähköposteihin. Pyysin yksikönjohtajia tulostamaan lomakkeet ja jakamaan ne ohjaajille sekä sijoitetuille lapsille ja nuorille. Palautteen keräämisvaiheen kestoksi määrittelin kaksi viikkoa, koska kokemukseni mukaan pitkä vastausaika ei nosta vastausprosenttia.

8.4 GAS-menetelmä sijoitettujen lasten hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arvioinnissa

Tämän kehittämistyön tarkoituksena oli sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmien tavoitteiden laatimisen ja arvioimisen kehittäminen siten, että hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuutta voidaan arvioida GAS-menetelmää käyttäen. Tavoitteena oli lisäksi selvittää, soveltuuko GAS-menetelmä lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuuden arviointiin.

Olin asettanut jatkotyöskentelyvaiheen tavoitteeksi sen, että omaohjaajaparit laativat vähintään yhden sijoitetun lapsen tai nuoren hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteen GAS-menetelmää käyttäen heinäkuun loppuun mennessä ja arvioivat tavoitteen

toteutumista lokakuun loppuun mennessä. Jatkotyöskentelyvaiheen aikana asumisyksiköissä tehtiin vain vähäinen määrä GAS-menetelmään pohjautuvia hoito- ja kasvatussuunnitelmatavoitteita, omat tavoitteet ja harjoiteltavat asiat lomakkeita. Tältä osin kehittämistyön tavoitteita ei saavutettu.

Arki lastensuojelun erityisyksikössä on toisinaan hyvinkin hektistä ja jatkotyöskentelyvaiheen ajoittuminen kesälomakauteen hankaloitti omalta osaltaan GAS-menetelmän käytäntöön soveltamista. Osa sijoitetuista nuorista itsenäistyi jatkotyöskentelyvaiheen aikana, joten heidän kanssaan ei koettu mielekkääksi laatia tavoitteita kolmen kuukauden päähän. Jatkotyöskentelyvaiheen aikana asumisyksiköihin saapui uusia lapsia ja nuoria, mutta heidän asiakassuunnitelmapalaverinsa ja hoito- ja kasvatussuunnitelmansa laadittiin vasta heinäkuun jälkeen. Näin ollen oikeiden tavoitteiden laatiminen hoito- ja kasvatussuunnitelmaan pohjautuen oli mahdotonta. Jatkotyöskentelyvaiheen aikana omaohjaajaparien kesälomat ajoittuivat eri aikoihin, lisäksi tapahtui muutamia henkilöstövaihdoksi, ja kesälomakauden aikana kaikissa asuyksiköissä työskenteli paljon sijaisia. Uudet ohjaajat ja kesälomasijaiset eivät olleet mukana GAS-ohjaus/koulutustilaisuuksissa, joten heidän oli lähes mahdotonta osallistua asumisyksiköissä toteutettavaan jatkotyöskentelyvaiheeseen.

Hankaluuksista huolimatta omaohjaajien kokemukset GAS-menetelmän käytöstä olivat pääsääntöisesti positiivisia. GAS-menetelmän hyödyiksi ja vahvuuksiksi nostettiin se, että menetelmä on näyttöön perustuva ja se on valtakunnallisesti laajasti käytössä. Esiin nousi erityisesti se, että GAS-menetelmä on rutiinikäytössä psykiatrialla vahvistuen tavoitteiden yhteistä ymmärtämistä. Omaohjaajien kokemusten mukaan GAS-menetelmän avulla sijoitettujen lasten ja nuorten hoito- ja kasvatussuunnitelman tavoitteet tulivat näkyvämmäksi ja konkreettisimmaksi. Menetelmän avulla lapsen osallisuus ja omiin tavoitteisiin sitouttamisen koettiin vahvistuvan. GAS-menetelmän avulla nuori oli pystynyt itse arvioimaan omaa edistymistään ja asettamaan itselleen realistisia tavoitteita. Ohjaajan avustuksella ja esimerkillä arviointitaulukon täyttäminen oli ollut nuorelle mielekästä ja helppoa.

Jatkotyöskentelyvaiheen aikana suurimmiksi haasteiksi nousi työntekijöiden sitouttaminen ja opettaminen GAS-menetelmän käyttämiseen. Omat tavoitteet ja harjoiteltavat asiat lomakkeiden ääripäiden +2 ja -2 tavoitteiden keksiminen oli joidenkin lasten

ja nuorten kanssa hankalaa. Haasteita oli ollut myös lasten ja nuoren motivoimisessa yhdessä tekemiseen sekä saada lapsi tai nuori ymmärtämään tavoitteiden tarkoitus ja merkitys. Joidenkin lasten kohdalla menetelmän koettiin olevan väline siihen, että lapsi kykenee suoriutumaan 0-tasolla, mutta menetelmän ei koettu motivoinut parempaan suoriutumiseen. Erityisesti pienempien lasten kohdalla haasteeksi mainittiin se, että lomakkeiden lauseet ja kysymykset koettiin liian monimutkaisiksi. Lisäksi omat tavoitteet ja harjoiteltavat asiat lomakkeiden toivottiin olevan sähköisessä muodossa.

Omaohjaajien vastausten perusteella tehdyn yhteenvedon perusteella GAS-menetelmän käyttäminen lisäsi lapsen ja nuoren omaa osallisuutta hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteiden asettamisessa ja arvioimisessa jonkin verran, paljon tai erittäin paljon (asteikolla 0 = en osaa sanoa, 1 = ei vaikutusta, 2 = jonkin verran, 3 = paljon, 4 = erittäin paljon). Samaa asteikkoa käyttäen yksi vastaajista ei osannut arvioida selkeyttikö GAS-menetelmän käyttäminen lapselle tai nuorelle hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteiden ymmärtämistä. Muiden vastaajien mielestä GAS-menetelmän käyttäminen selkeytti tavoitteita lapselle tai nuorelle joko jonkin verran paremmin tai paljon paremmin. Omaohjaajien mielestä GAS-menetelmän käyttäminen auttoi heitä huomaamaan lapsen tai nuoren pienet edistysaskeleet joko jonkin verran tai paljon paremmin. Olen koonnut omaohjaajien mielipiteitä vastaavan yhteenvedon seuraavalla sivulla olevaan taulukkoon 3.

Taulukko 3. Yhteenveto GAS-menetelmän hyödyistä

		GAS-menetelmä lapsen osallisuuden vahvistajana	GAS-menetelmä tavoitteiden selkeyttäjä	GAS-menetelmä lapsen edistysaskeleiden huomioimisessa
0	en osaa sanoa		1	
1	ei vaikutusta			
2	jonkin verran paremmin	1	2	2
3	paljon paremmin	2	2	2
4	erittäin paljon paremmin	2		

Kaikkien vastaajien mielipide oli, että GAS-menetelmän käyttämistä kannattaa jatkaa Tuisku Terveys- ja sosiaalipalvelut Oy:ssä. Yhden vastaajan mielipide oli, että hän ei tarvitse lisäkoulutusta GAS-menetelmän käyttämiseen kaikkien muiden vastaajien mielipide oli, että lisäkoulutusta menetelmän käyttämiseen tarvitaan.

Arviointilomakkeen lopussa omaohjaajilla oli mahdollisuus antaa vapaata palautetta GAS-menetelmään liittyen. Palautteen mukaan GAS-menetelmä on mielenkiintoinen ja hyödyllinen nuorten osallistamisessa omaan hoitoonsa. Nuoren oman motivaation tavoitteissa pysymisessä arveltiin vahvistuvan, kun GAS-menetelmän avulla käydään tavoitteen eri tasoja läpi.

Tällä hetkellä hoito- ja kasvatussuunnitelma koettiin melko irralliseksi, välttämättömäksi kirjalliseksi työksi, eikä sitä osattu täysin hyödyntää arjen työssä. GAS-menetelmän ajateltiin vahvistavan hoito- ja kasvatussuunnitelman jalkauttamista paremmin käytäntöön kuuluvaksi. Ensisijaiseksi nostettiin ohjaajien kouluttaminen hoito- ja kasvatussuunnitelman laadintaan ja liittäminen yhdeksi työvälineeksi, osaksi arjen työtä. Keinojakin oli ehditty miettiä ja esiin nostettiin GAS-menetelmän läpikäyminen

esimerkiksi yksiköiden tiimeissä, joka voisi vahvistaa menetelmän käyttöön ottamista asumisyksiköissä.

8.5 GAS-menetelmän käyttöönottosuunnitelma

Asumisyksikköjen omaohjaajille suunnatun kyselyn perusteella GAS-menetelmän käyttööntöön jalkauttamista kannattaa ehdottomasti jatkaa Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:ssä. Jatkotyöskentelyvaihe asumisyksiköissä osoitti, että menetelmällä on positiivisia vaikutuksia lapsen osallisuuden vahvistajana, hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteiden selkeyttäjänä sekä lapsen edistymisen huomioimisessa. GAS-menetelmän käyttäminen sijaishuollon lasten ja nuorten kanssa koettiin joissain tapauksissa haastavaksi ja haasteina esiin nousseihin asioihin tulee jatkossa kehittää ratkaisuja. GAS-menetelmän vahvuuksina esiin nousi erityisesti menetelmän luotettavuus, konkreettisuus ja valtakunnallisesti laaja sovelluttavuus eri asiakasryhmille.

Kehittäminen lähtee liikkeelle organisaation johdosta ja johdon tuesta. GAS-menetelmän käyttöönottoaminen edellyttää johtoryhmän päätöstä ja tukea menetelmän käyttöönottamisesta Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:ssä. Menetelmän käyttöönottoaminen vaatii ehdottomasti myös lisää koulutusta ja mielestäni kouluttajan jalkauttamista asumisyksiköihin. Tässä kehittämistyössä se ei valitettavasti koronan vuoksi ollut mahdollista. Kouluttajan ja asumisyksiköiden yksikönjohtajien ja tiiminvetäjien tiiviimpi yhteistyö on mielestäni myös tarpeen, jotta menetelmän käyttäminen ei pääse unohtumaan arjen kiireessä. Omaohjaajien sitouttamista menetelmän käyttöön voi edistää työvuorosuunnittelulla siten, että omaohjaajille varataan työvuoroihin omaohjaajapari-aikaa, jota käytetään lapsen ja nuoren hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteiden ja omat tavoitteet tai harjoiteltavat asiat lomakkeiden täyttämiseen sen jälkeen, kun kyseisen lapsen tai nuoren asiakassuunnitelmapalaveri on pidetty. Tämän lisäksi kunkin lapsen ja nuoren hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteet on hyvä käydä läpi yksiköiden tiimeissä yksikönjohtajan vuosikellon mukaisessa aikataulussa.

GAS-menetelmän käyttäminen vaatii ehdottomasti lisää koulutusta. Mielestäni samansisältöinen peruskoulutus tulisi olla jatkossa vähintään kerran vuodessa, jotta kaikki uudet ohjaajat saavat kiinni menetelmän ideasta. Menetelmän haltuun ottaminen

edellyttää kuitenkin käytännön harjoittelemista aidossa toimintaympäristössä sijoitettujen lasten ja nuorten kanssa se on mahdollista toteuttaa vain omaohjaajien ja sijoitettujen lasten ja nuorten yhteistyönä. Pienemmille lapsille tarkoitettu harjoiteltavat asiat lomake vaatii mahdollisesti jatkojalostamista, ja se on mielestäni hyvä tehdä yhteistyössä asumisyksikön henkilöstön kanssa. Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:llä on käytössään sähköinen laadunhallintajärjestelmä ja jatkossa omat tavoitteet ja harjoiteltavat asiat lomakkeet on hyvä sisällyttää joko sähköiseen laadunhallintajärjestelmään tai Nappula-kirjausjärjestelmään, jotta ne ovat helposti löydettävissä.

9 ARVIOINTI JA PÄÄTTÄMINEN

Toimintatutkimus on luonteeltaan käytännönläheistä, se on enemmän kuin metodi, asenne tai mielentila. Toimintatutkimuksen tavoitteena on uuden entistä paremman käytännön luominen. Hermeneuttisen käsityksen mukaan totuus avautuu meille vähitellen, kun ymmärryksemme kehittämistyön kohteena olevasta asiasta lisääntyy. (Heikkinen, Huttunen, Kakkori & Tynjälä, 2008, s. 171-172, s. 200.)

Projektin vaikutusten arviointi edellyttää yhteistyöorganisaatioin jäsenten haastattelusta tai lomakekyselyn suorittamista. Projektin tuotosten ja tulosten arvioinnin tulee perustua projektin aikana kerättyyn systemaattiseen tietoon. Projektin loppuarvioinnissa kiinnostuksen kohteena on se, mitä projektin aikana saavutettiin. (Suopajarvi, 2013, s. 27.)

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n tarjoamien lastensuojelun sijaishuollon mukaisten palveluiden vaikuttavuuden arvioinnin ja mittaamisen kehittäminen. Tässä luvussa arvioin kehittämistyön tavoitteiden toteutumista, eettisyyttä, luotettavuutta ja laatua. Oma kokonaisuutena käsittelen opinnäytetyön tilaajan, henkilöstön ja sijoitettujen lasten ja nuorten antaman palautteen sekä itsearvioinnin ja kehittämistyön kokonaisarvioinnin.

9.1 Tiedonkeruumenetelmät

Käytin tämän kehittämistyön tiedonkeruumenetelminä useita erilaisia arviointimenetelmiä. Pidin koko kehittämistyön ajan sähköistä opinnäytetyöpäiväkirjaa, ja seurasin kehittämistyön etenemistä sen avulla. GAS-menetelmän soveltuvuuden arviointi sijoitettujen lasten hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuteen perustuu asumiskotien omaohjaajilta, lapsilta ja nuorilta saatuun palautteeseen. Kehittämistyön tilaajan arvio puolestaan perustuu laajennetun johtoryhmän jäsenten saatuun palautteeseen.

Kehittämistyön kokonaisarvioinnissa hyödynsin SWOT-nelikenttäanalyysia. Tämän lisäksi suoritin itsearviointia Innokylän itse- ja vertaisarviointityökalua apuna käyttäen. Opinnäytetyöraportin kirjoittamisessa hyödynsin opinnäytetyötä ohjaajan opettajan antamaa kirjallista ja suullista palautetta, sekä työelämäohjaajilta ja yhteistyöorganisaation jäsenilta saamaani jatkuvaa palautetta.

9.2 Kehittämistyön tavoitteiden arviointi

Kehittämistyön tavoitteet koostuivat oppimistavoitteista, toiminnallisista tavoitteista ja tulostavoitteista. Itseäni koskeviksi oppimistavoitteiksi asetin toimintatutkimuksen periaatteiden sisäistämisen, GAS-koulutus/ohjauspäivien suunnittelemisen, sekä oman ammatillisen kasvun. Yhteistyöorganisaation oppimistavoitteena oli GAS-menetelmän soveltaminen sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteiden laatimiseen.

Minulla on aikaisempi sosionomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinto. Sosionomi (AMK) opinnäytetyössäni tavoitteena oli vahvistaa päiväkodin henkilöstön perustason osaamista erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjaamiseen liittyen. Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) opinnäytetyössäni kehitin sähköisen asiakastyytyväisyyskyselyn Webropol-ohjelmistolla nykyiselle työnantajalleni Tuisku Terveys ja Sosiaalipalvelu Oy:lle. Tässä kehittämistyössä pystyin hyödyntämään aikaisempaa kokemustani projektimuotoisen opinnäytetyön toteuttamisesta kehittämistyön suunnittelussa, toteuttamisessa ja loppuraportin kirjoittamisessa. Kehittämistyöni aikana tapahtui konstruktivista oppimista ja ammatillista kasvua, kun sovelsin kuntoutuksen ohjaaja (AMK) opintojen GAS-menetelmäosaamista ja YAMK-opintojen aikana sisäistettyä

teoriatietoa sosiaalityön tavoitteellisesta asiakastyöprosessissa ja sosiaalityön vaikuttavuudesta lastensuojelun sijaishuoltoon.

Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) kouluttava ja konsultoiva kuntoutuksenohjaajaopintojakson aikana harjoittelin koulutustilaisuuden toteuttamista. Tämän kehittämistyön aikana suunnittelin ja toteutin yhteistyöorganisaation tarpeista lähtevän koulutus/ohjaustilaisuuden, jossa hyödynsin aikaisempien opintojen lähdemateriaaleja. Projektimuotoisen opinnäytetyön vaiheet olivat minulle ennestään tuttuja, mutta tämän kehittämistyön aikana sisäistin toimintatutkimukselle ominaisen muutossyklin vaiheet. Koen oman ammatillisen osaamisen vahvistuneen soveltaessani aikaisempaa osaamistani ja nykyisten opintojen aikana kertynyttä uusinta teoriatietoa sosiaalityön vaikuttavuudesta.

Itseäni koskeviin toiminnallisiin tavoitteisiin kuului GAS-koulutus/ohjaustilaisuuksien toteuttaminen, projektityöskentelyyn osallistuminen ja GAS-menetelmän soveltuvuuden arvioiminen lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuuden arvioimisessa. Yhteistyöorganisaatioita koskevana toiminnallisena tavoitteena oli projektityöskentelyyn osallistuminen. Toimin tämän kehittämistyön projektipäällikkönä ja olin päävastuussa kehittämistyön etenemisestä. Kehittämistyön aikana toteutin neljä samansisältöistä GAS-koulutus/ohjaustilaisuutta. Minulla ei ole aikaisempaa kokemusta koulutustilaisuuksien toteuttamisesta, ja koen olevani kouluttajana edelleen vasta-alkaja. Koronan vuoksi jouduin toteuttamaan kaikki koulutustilaisuudet joko osittain tai kokonaan etänä. Koen, että omat tietotekniset taitoni sekä kouluttajana esiintymisen taidot vahvistuivat tämän kehittämistyön aikana. Oma osuuteni projektityöskentelyyn osallistumisesta jäi asumisyksiköissä tapahtuneen jatkotyöskentelyvaiheen aikana toteutumatta, koska en saanut ainuttakaan yhteydenottoa jatkotyöskentelyvaiheen aikana. GAS-menetelmän soveltuvuuden arviointi sijaishuollon vaikuttavuuden arvioinnissa kuitenkin toteutui alkuperäisen suunnitelman mukaan, kun analysoin asumisyksiköistä saatuja palautteita GAS-menetelmän soveltuvuudesta lastensuojelun sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten hoito- ja kasvatussuunnitelmien arvioimiseen.

Itsenäni koskeva kehittämistyön tulostavoite oli opinnäytetyön valmistuminen joulukuun 2021 loppuun mennessä. Yhteistyöorganisaation tulostavoitteena oli, että omaohjaajaparit laativat vähintään yhden lapsen tai nuoren hoito- ja

kasvatussuunnitelmataavoitteen GAS-menetelmää käyttäen heinäkuun loppuun mennessä ja arvioivat sen toteutumista lokakuun loppuun mennessä. Kehitystyön tuotoksena syntyi GAS-koulutus/ohjauspäivän diaesitys sekä omat tavoitteet ja harjoiteltavat asiat lomakkeet hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteen laatimista ja arvioimista varten. Yhteistyöorganisaatioin osalta tulostavoitteesta jäätin selvästi, koska jatkokyöskentelyvaiheen aikana ei valmistunut tavoitteena ollutta määrää GAS-menetelmän avulla laadittuja hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteita. Opinnäytetyöraportin kirjoittaminen ei ole omalta osaltani myöskään edennyt alkuperäisen aikataulun mukaisesti ja opinnäytetyöraporttini tulee valmistumaan vasta tammikuun 2022 aikana.

9.3 Eettisyyden, luotettavuuden ja laadun arviointi

Kehittämistyön aikana huomioin eettisyyden kysymykset siten, että hankin tarvittavat luvat ajallaan. Opinnäytetyötä ohjaava opettaja hyväksyi opinnäytetyösuunnitelmani 5.2.2021. Opinnäytetyösopimukseni allekirjoitettiin minun, opinnäytetyötä ohjaavan opettajan, toimeksiantajan edustajan ja Satakunnan ammattikorkeakoulun osaamisaluejohtajan toimesta 8.2.2021 (Liite 1).

Kehittämistyöni aikana huomioin eettisyyden kysymykset siten, että jatkokyöskentelyvaiheen aikana valmistuneet sijoitettujen lasten omat tavoitteet ja harjoiteltavat asiat lomakkeet jäivät kunkin asumiskodin omaan käyttöön, ja lupa valmiiden lomakkeiden käyttämiseen on vain kyseisen asumiskodin henkilöstöllä. Valmis opinnäytetyöni tulaaan julkaisemaan ammattikorkeakoulujen Theseus julkaisuarkistossa. Huomioin eettisyyden kysymykset opinnäytetyöraportin kirjoittamisessa siten, että työelämäohjaajina toimivat Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n hallintojohtaja sekä toiminnanjohtaja saivat lukea ja kommentoida opinnäytetyöraporttiani ennen sen lähettämistä plagiointitunnistusjärjestelmä Urkundiin ja julkaisemista Theseus-arkistossa (www.theseus.fi).

Kehittämistyön luotettavuuden kysymykset huomioin siten, että käytin lähdemateriaalien hankinnassa lähdekritiikkiä, luotettavia ja ajankohtaisia alan kirjoja sekä verkkojulkaisuja. GAS-menetelmän soveltavuuden arviointi lastensuojelun sijaishuollossa perustui anonyymien vapaaehtoisten palautteen antamiseen. Anonyymisuuden

varmistamiseksi asumiskotien yksikönjohtajat keräsivät asumisyksikköjensä palautteet ja toimittivat ne minulle. Käsittelin asumiskodeista saadut palautteen opinnäytetyöraportissa yhtenä kokonaisuutena, jotta yksittäistä asumiskotia eikä yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa. Opinnäytetyöraportin valmistumisen jälkeen tulen tuhoamaan kaikki saadut palautteet asianmukaisesti.

Opinnäytetyön laadunvarmistus tapahtui hyvällä etukäteisvalmistautumisella ja suunnittelulla sekä toimivalla yhteistyöllä. Tein koko prosessin ajan yhteistyötä opinnäytetyötä ohjaajavan opettajan, työelämäohjaajien sekä projektiorganisaation jäsenten kanssa. Otin huomioon jatkuvan palautteen ja tein tarvittavia muutoksia saamani palautteen perusteella. Työskentelen Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n Asumiskoti Pyryn yksikönjohtajana ja toimin tämän kehittämistyön projektipäällikkönä. Opinnäytetyöraporttini kirjoittamisessa noudatin rehellisyyttä, avoimuutta sekä huolellisuutta ja kaikkiin käyttämiini lähteisiin olen viitannut asianmukaisesti. Dualistisen roolini vuoksi tuottamaani tietoa ei voida kuitenkaan pitää täysin objektiivisena.

9.4 Henkilöstön ja sijoitettujen lasten arviointi

Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n henkilöstöllä oli mahdollisuus antaa palautetta GAS-menetelmän soveltuvuudesta sijoitettujen lasten hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arviointiin. Palautteen antaminen oli vapaaehtoista ja se annettiin anonyymisti. Anonyymisyyden varmistamiseksi käsittelin kaikki asumiskodeista saadut vastaukset yhtenä kokonaisuutena. Henkilöstöltä saadun palautteen olen avannut kokonaisuudessaan alaluvussa 8.4.

Myös sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla oli mahdollisuus antaa palautetta GAS-menetelmän soveltuvuudesta omien hoito- ja kasvatussuunnitelmataivoitteiden vaikuttavuuden arviointiin. Sijoitettujen lasten ja nuorten palautteen antaminen oli vapaaehtoista ja tehtiin anonyymisti. Anonyymisyyden varmistamiseksi olen käsitellyt lapsilta ja nuorilta saadut palautteet yhtenä kokonaisuutena, jotta yksittäistä lasta eikä yksittäistä asumiskotia voida tunnistaa.

Palautteen mukaan nuoremmille lapsille tarkoitettu harjoiteltavat asiat lomake oli auttanut lasta ymmärtämään omat hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteet aikaisempaa paremmin. Kokemusten mukaan harjoiteltavat asiat lomakkeen käyttämisen oli koettu lisäävän lapsen omaa osallisuutta hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteiden laadinnassa ja se oli auttanut lasta myös saavuttamaan harjoiteltavana olevan asian.

Vanhemmilta lapsilta saadun palautteen mukaan omat tavoitteet lomake oli konkretisoinut omia hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteita ainakin jonkin verran. Vastausten perusteella lapsen oma osallisuus hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteiden laadinnassa oli lisääntynyt jonkin verran. Omien tavoitteiden saavuttamista omat tavoitteet lomake oli auttanut myös jonkin verran.

9.5 Kehittämistyön tilaajan arviointi

Esitin kehittämistyön keskeiset tulokset työn tilaajalle 17.12.2021 pidetyssä johdon katselmuksessa. Oman osuuteni jälkeen jaoin laajennetun johtoryhmän jäsenille palautelomakkeen, jonka avulla he saivat antaa oman arvionsa kehittämistyön tarvelähtöisyydestä, yhteistyön ja tiedonkulun toimivuudesta, aikataulussa pysymisestä sekä työn tilaajan saamista hyödyistä ja kehittämistyön kokonaisuudesta. Palautelomakkeeseen vastaaminen tapahtui anonymisti ja se perustui vapaaehtoisuuteen. Palautelomakkeeseen vastasi 7/8 laajennetun johtoryhmän jäsentä.

Laajennetun johtoryhmän jäsenten vastausten perusteella kehittämistyöni vastasi työn tilaajan tarpeisiin erittäin hyvin (6kpl) tai hyvin (1kpl). Yhteistyö kanssani oli toimivaa, sillä vastausten perustella yhteistyö toimi joko erittäin hyvin (6kpl) tai hyvin (1kpl). Kehittämistyön tiedonkulussa oli jonkin verran parannettavaa, sillä tiedonkulku toimi vastaajien mielestä erittäin hyvin (4kpl), hyvin (2kpl) tai tyydyttävästi (1kpl). Vastaajat arviot aikataulussa pysymisessä vaihtelivat siten, että kaksi vastaajaa arvioi kehittämistyön pysyneen aikataulussa erinomaisesti, neljän vastaajan mielestä aikataulussa pysyminen oli hyvää ja yhden vastaajan arvion mukaan aikataulussa pysyminen oli tyydyttävää.

Kehittämistyön hyötyjä työn tilaajalle laajennetun johtoryhmän jäsenet saivat arvioida avoimen palautteen avulla. Vastajien mukaan kehittämistyön suurimmiksi hyödyiksi nähtiin se, että lastensuojelussa on ollut käytössä varsin vähän mittareita, joiden avulla voidaan arvioida työn vaikuttavuutta. GAS-menetelmän avulla voidaan yhdessä lapsen kanssa suunnitella tavoitteita siten, että lapsen oma osallisuus ja sitä kautta myös sitoutuminen vahvistuu. GAS-menetelmän koettiin olevan tarpeellinen myös siitä syystä, että se konkretisoi sekä lapselle että aikuiselle hoidon ja kasvatuksen tavoitteita samoin kuin sitä, että lapsi kykenee saavuttamaan tavoitteita. Palautteen mukaan työn tilaaja hyötyi uuden kehittämisestä ja selkeistä mitattavista tavoitteista. Erityisen hienona nähtiin GAS-menetelmän lapsilähtöisyys ja se, että lapset itse kokivat oman osallisuutensa vahvistuvan. Yhdessä vastauksessa esiin nostettiin GAS-menetelmän käyttäntöön siirtämisen haasteet ja jatkokoulutuksen tarpeellisuus. Kokonaisuudessaan kehittämistyö vastasi työn tilaajan odotuksiin erinomaisesti (7kpl) Palautelomakkeen lopussa oli mahdollisuus antaa palautetta kehittämistyön aikana esiin nousseista muutoksista ja kehittämistarpeista. Tähän mahdollisuuteen tarttui ainoastaan yksi vastaaja, jonka mukaan tämän kehittämistyön aikana nousi esiin lähiesimiesten sitouttamisen merkitys, ja se, että he painottavat kehittämistyön tärkeyttä oman yksikkönsä ohjaajille.

9.6 Itsearviointi

Itsearvioinnin tekemisessä hyödynsin Innokylän liikennevaloperiaatteella toimivaa kehittämistoiminnan itse- ja vertaisarviointityökalua. Arviointimittariston vihreä väri tarkoittaa, että kehittämistyössä on onnistuttu ja sitä voi jatkaa eteenpäin. Keltainen väri kehottaa kiinnittämään huomiota arvioitavaan kohteeseen ja punainen väri kehottaa pysähtymään ja miettimään asiaa uudelleen. Arviointityökalun arviointikohteita ovat kehittämistyön tarpeet, tavoitteet, osallisuus, ratkaisukuvaukset ja vastaus tavoitteeseen, sekä kokeilu, arviointi, resurssit ja toteuttaminen. (Innokylä, n.d.)

Kehittämistyön tarve lähti liikkeelle työn tilaajan tarpeesta saada käyttöönsä lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuuteen soveltuva arviointimittari. Kehittämistyön tarve on kuvattu opinnäytetyön raportissa mielestäni selkeästi ja moninäkökulmaisesti.

Arviointimittarin värikoodiston mukaan kehittämistyön tarve on mielestäni väriltään vihreä. (Innokylä, n.d.)

Hyvä tavoite on vastata kysymyksiin, kuka tai ketkä kehittävät, kuinka paljon, mitä ja mihin mennessä. Tavoitteiden osalta olen määritellyt kehittämistyön tavoitteet selkeästi opinnäytetyösuunnitelmassa opinnäytetyöraportin alaluvussa 2.3. Arviointimittarin värikoodiston mukaan tavoitteiden määrittely on mielestäni tehty vihreän värin mukaisesti, sillä ne ovat konkreettisia ja niistä ilmenee, mitä haluttiin saavuttaa sekä se, mihin mennessä tavoitteet haluttiin saavuttaa. (Innokylä, n.d.)

Osallisuus tarkoittaa sitä, että asiakkaat ja loppukäyttäjät saavat olla mukana kehittämistyössä. Arviointimittariston värikoodiston mukaan osallisuuden osalta väri on oman arvioni mukaan keltainen. Asiakkailla ja loppukäyttäjillä oli mahdollisuus osallistua kehittämistoimintaan, mutta jatkotyöskentelyvaiheessa se jäi vähäisemmäksi kuin odotin ja oli asettanut tavoitteeksi. (Innokylä, n.d.)

Kehittämisen prosessin ratkaisu on hyvä jäsentää joko kaavioksi, kuvioksi tai sanalliseksi kuvaukseksi. Ratkaisun kuvauksen ja tavoitteeseen vastaamisen osalta arviointimittariston väri on mielestäni vihreä. Opinnäytetyöraportissani on valmis sanallinen kuvaus siitä, miten kehittämisen prosessia on hyvä lähteä viemään eteenpäin. Kehittämistyön ratkaisu on perusteltu ja se vastaa kehittämistyölle asetettuun tavoitteeseen. (Innokylä, n.d.)

Kokeilun avulla selvitetään, toimiiko kehittämistyön kohteena oleva asia käytännössä vai ei. Kokeilun osalta arviointimittarin värikoodi on mielestäni vihreä, koska ratkaisua eli GAS-arviointimenetelmää on kokeiltu käytännössä ja kokeilu on päätynyt soveltuvuuden arviointiin. Arviointi kertoo sen, saavutettiinkö kehittämistyössä se, mitä lähdettiin tavoittelemaan. Arvioinnin osalta värikoodi on mielestäni keltainen, koska tavoitteita on arvioitu, mutta niitä ei saavutettu siinä laajuudessa, mitä kehittämistyössä lähdettiin tavoittelemaan. (Innokylä, n.d.)

Kehittämistyön resurssit ovat aineellisia ja aineettomia resursseja, joita kehittämistyön toteuttaminen vaatii. Resurssien osalta arviointimittariston väri on mielestäni vihreä, koska toteuttamiseen tarvittavia resursseja oli olemassa riittävästi. (Innokylä, n.d.)

Onnistunut kokeileminen vakiinnuttaa ratkaisun osaksi arkipäivän toimintaa. Toisinaan kehittämistyön ratkaisu voi olla kertaluontoinen hanke, jolla ei ole tarkoituskaan vakiintua osaksi arkea. Tämän kehittämistyön osalta on otettu ensimmäinen askel kohti GAS-arviointimenetelmän käyttöönottamista osaksi sijoitettujen lasten hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arviointia. Arviointimittariston värikoodistolla toteuttamisen väri on mielestäni keltainen, koska kehittämistyö on käynnistynyt, mutta GAS-menetelmän käyttäminen ei ole vielä osa arkipäivää. (Innokylä, n.d.) Olen tehnyt koonnut itsearviointin kohteista ja niitä vastaavista värikoodeista alla olevaan taulukoon 4.

Taulukko 4. Itsearviointi

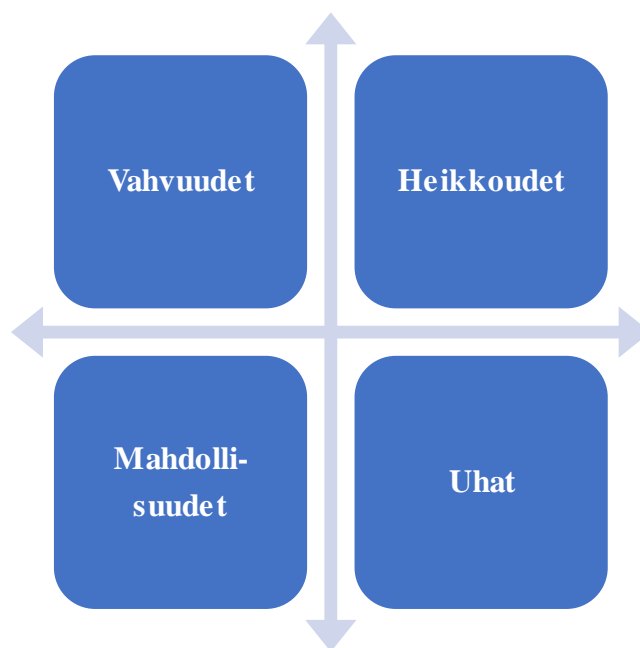
Arvioinnin kohde	Arviointimittarin värikoodi
Tarpeet	
Tavoitteet	
Osallisuus	
Ratkaisun kuvaus	
Vastaako ratkaisu tavoitteeseen	
Kokeilu	
Arviointi	
Resurssit	
Toteuttaminen	

9.7 Kehittämistyön kokonaisarviointi

SWOT-nelikenttäanalyysi on yksinkertainen yleisesti käytetty yritysmaailman analysointimenetelmä, jota voidaan käyttää myös yksittäisen projektin arvioinnissa. SWOT-analyysissa yrityksen tai projektin strength = vahvuudet, weakness = heikkoudet, opportunity = mahdollisuudet ja threat = uhat ryhmitellään nelikentän muotoon seuraavalla sivulla olevan kuvion 6 mukaisesti. (Suomen Riskienhallintayhdistys n.d.)

Positiiviset

Negatiiviset

Kuvio 6. SWOT-nelikenttäänalyysi

Hyödynsin tämän kehittämistyön kokonaisarvioinnissa SWOT-nelikenttäänalyysia ja ottelemalla kehittämistyön sisäiset ja ulkoiset tekijät vahvuuksiin, heikkouksiin, uhiin sekä mahdollisuuksiin. Työskentelen yksikönjohtajana yhdessä Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n asumisyksikössä. Minulla on aikaisempi sosionomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinto sekä lastensuojelutyön erikoistumiskoulutus. Tämän kehittämistyön sisäisinä vahvuuksina pidän aikaisempaa kokemusta projekti- muotoisen opinnäytetyön tekemisestä, kuntoutuksen ohjaaja (AMK) opintojen aikana hankittua GAS-arviointimenetelmäosaamista sekä työkokemuksen ja lisäkoulutuksen kautta saavutettua lastensuojelukontekstin tuntemusta. Kehittämistyön sisäisiin vahvuuksiin kuuluivat mielestäni myös perusteellisesti laadittu opinnäytetyösuunnitelma ja oma sisäinen motivaationi. Kehittämistyön ulkoisena vahvuutena pidän projektiorganisaatioin jäsenten tuntemista ja hyvin sujunutta yhteistyötä.

Kehittämistyön heikkouksiin kuului omalta osaltani ehdottomasti työn, opiskelun ja perhe-elämän yhdistäminen. Olen työskennellyt koko YAMK-opintojen ajan kokopäiväisesti ja lisäksi tehnyt runsaasti ylitöitä. Tämä on ollut ajoittain haasteellinen yhdistelmä ja vaatinut minulta niin venymistä kuin päättäväisyyttä. Opinnäytetyöni lähti liikkeelle suunnitelmieni mukaisesti, sillä opinnäytetyösuunnitelmani valmistui ajallaan, myös tarvittavat luvat allekirjoitettiin alkuperäisen aikataulun mukaisesti. Tämän

jälkeen korona astui mukaan kuvioihin, eikä kehittämistyöni pysynyt enää laatimasani aikataulussa. Kehittämistyön ulkoisia heikkouksia olivat koronapandemian aiheuttamat aikataulumuutokset.

Tarkoitukseni oli aloittaa opinnäytetyöraportin kirjoittaminen kesä-heinäkuun 2021 aikana, mutta ylimääräisten kesäopintojen vuoksi kirjoittamisen aloittaminen venähti elokuulle. Kesälomani ajoittui tänä vuonna syyskuulle, ja olin suunnitellut käyttäväni osan kesälomastani opinnäytetyöraportin kirjoittamiseen. Suunnitelmani saivat yllättävän käänteän, kun kaksi lähiomaistani menehtyi juuri kesälomani alkaessa. Suru vei voimia, mutta ei motivaatiota ja syksyn aikana sain vähitellen kiinni omasta aikataulustani. Opinnäytetyöraporttini ei kuitenkaan valmistu alkuperäisen aikataulun mukaa, vaan viivästyy alkuperäisestä aikataulusta noin kuukauden verran. Tämä tarkoittaa sitä, että myös valmistumiseni tulee siirtymään tammikuulle 2022.

Kehittämistyön ulkoisiin uhkiin kuuluu maailmanlaajuinen koronapandemia, jonka vaikutusta en suunnitteluvaiheessa osannut ottaa huomioon lainkaan. Koronapandemia vaikutti kehittämistyön etenemiseen monella eri tasolla. GAS-koulutus/ohjaustilaisuuden suunnitteleminen viivästyi kuukaudella ja se puolestaan siirsi asumiskodeissa toteutettujen GAS-koulutus/ohjaustilaisuuksien pitämistä. Koronapandemian vuoksi asumiskoteihin asetettiin vierailukiello ja sen vuoksi jouduin toteuttamaan koulutus/ohjaustilaisuudet etäyhteydellä. Aikataulun viivästymisen vuoksi asumiskodeissa tapahtunut jatkotyöskentelyvaihe ajoittui kesälomakauteen. Jälkiviisaana voin todeta, että todennäköisesti se ja GAS-koulutus/ohjaustilaisuuksien toteuttaminen etäyhteydellä vaikuttivat merkittävästi siihen, että jatkotyöskentelyvaiheelle asetettuja tavoitteita ei saavutettu siinä laajuudessa kuin tavoiteltiin.

Kehittämistyön ulkoisiin uhkiin kuuluivat mahdolliset sairastumiset ja projektiorganisaation jäsenten vaihtumiset. Asumiskodeissa tapahtui kehittämistyön aikana joitain henkilöstövaihdoksia ja uudet ohjaajat eivät ehtineet olla mukana GAS-koulutus/ohjaustilaisuuksissa. Jatkotyöskentelyvaiheen aikana asumiskodeissa muutamia nuoria itsenäistyi ja uusia lapsia tuli tilalle. Sairaslomilta ei kokonaan vältytty kehittämisprosessin aikana, muuta onneksi itse pysyin terveenä. Sairaslomat hidastivat omalta osaltaan opinnäytetyöraportin kirjoittamista, koska jouduin tekemään niiden vuoksi ylitöitä.

Kehittämistyön toteuttaminen mahdollisti oman ammatillisen osaamisen vahvistumisen. Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:lle kehittämistyön toteuttaminen antoi mahdollisuuden ottaa käyttöön GAS-arviointimenetelmä sijoitettujen lasten hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arvioinnissa. Tulevaisuudessa vaikuttavuuden arviointiin soveltuvan mittarin käyttöönotto vahvistaa yrityksen asemaa lastensuojelupalvelujen kilpailutuksessa. Mutta ennen kaikkea GAS-menetelmän käyttöön ottamisesta tulevat hyötymään sijoitetut lapset, koska sen avulla oman edistymisen seuraaminen tulee näkyväksi entistä selvemmin. GAS-menetelmän käyttäminen lisää lasten ja nuorten omaa osallisuutta ja se voi lisätä myös lapsen ja nuoren omaa motivaatioita saavuttaa hoito- ja kasvatussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Olen koennut kehittämistyön kokonaisarvioinnin SWOT-nelikenttäanalyysiä soveltaen alla olevaan taulukkoon 5.

Taulukko 5. Kehittämistyön kokonaisarviointi SWOT-nelikenttäanalyysiä soveltaen

	+Vahvuudet	-Heikkoudet
Sisäiset	<ul style="list-style-type: none"> *Opinnäytetyöntekijän aikaisempi kokemus projektimuotoisen opinnäytetyön tekemisestä *Opinnäytetyöntekijän sisäinen motivaatio, koulutus ja työkokemus *Opinnäytetyösuunnitelma 	<ul style="list-style-type: none"> *Opinnäytetyöntekijän työn, opiskelun ja perhelämän yhdistäminen
Ulkoiset	<ul style="list-style-type: none"> *Projektiorganisaatioin hyvä yhteistyö 	<ul style="list-style-type: none"> *Aikataulumuutokset
	+Mahdollisuudet	-Uhat
Sisäiset	<ul style="list-style-type: none"> *Opinnäytetyöntekijän ammatillisen osaamisen vahvistuminen 	<ul style="list-style-type: none"> *Opinnäytetyöntekijän ylityöt
Ulkoiset	<ul style="list-style-type: none"> *GAS-menetelmän käyttöönotto Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:ssä *Yrityksen kilpailukyvyyn vahvistuminen 	<ul style="list-style-type: none"> *Koronapandemia *Sairaslomat *Henkilöstövaihdokset

Kehittämistyöni ei sisältänyt lainkaan tuloja. Opinnäytetyösuunnitelmassani arvioin matkakuluihin 868,58€, puhelinkuluihin ja laajakaistayhteyteen 200,00€, toimistotarvikkeisiin 40,00€ ja yöpymiskuluihin 100,00€. Kehittämistyöni ainoat todelliset menot olivat lopulta puhelinkulut ja laajakaistayhteys.

Kehittämistyön aikana tapasin työelämäohjaajiani laajennetun johtoryhmän kokouksissa, joihin osallistuin joka tapauksessa työni puolesta. Tämän lisäksi pidin yhteyttä työelämäohjaajiini joko puhelimitse tai sähköpostilla. Opinnäytetyötä ohjaavaa opettajaa tapasin Porissa kaksi kertaa lähiopetusopetuspäivien aikana, joihin sisältyi muuta opetusta. Lisäksi tapasimme HILL-roomissa ja lisäksi olimme yhteydessä Moodle-alustalla. Koronan vuoksi jouduin toteuttamaan kaikki muut paitsi oman työpaikkani GAS-koulutus/ohjauspäivän etäyhteydellä. Näin ollen kehittämistyön todelliset matkakulut olivat 0,00€.

Toimistotarvikkeiden osalta toteutuneet kulut olivat 0,00€, koska kaikki viestit opinnäytetyötä ohjaavalle opettajalle ja työelämäohjaajina toimiville hallintojohtajalle ja toiminnanjohtajalle välittyivät sähköisesti. Minulla on käytössäni kiinteähintainen puhelinliittymä sekä laajakaistayhteys, ja tämän vuoksi kehittämistyön todellisia puhelin- ja laajakaistakuluja on hyvin vaikea arvioida. Oma arvioni toteutuneista puhelin- ja laajakaistayhteyksistä on yhden kuukauden kuukausimaksua vastaava summa eli yhteensä 43,80€. Työskentelin koko kehittämisprosessin ajan kokopäiväisesti, ja käytin opiskeluun vapaa-aikaani. Vapaa-ajalleni en määrittele rahallista arvoa ja näin ollen oma osuuteni kehittämistyön todellisista kuluista oli 43,80€.

Kehittämistyön kokonaisuuden kannalta valittu toteuttamistapa oli mielestäni toimiva ratkaisu, vaikka parannettavaa jäi erityisesti jatkotyöskentelyvaiheen osalta. Koronapandemia vaikeutti omalta osaltaan kehittämistyön etenemistä ja toteuttamista, mutta etäyhteyksien avulla onnistuin toteuttamaan kaikki GAS-koulutus/ohjaustilaisuudet lähes suunnitellun aikataulun mukaisesti. Omaohjaajilta, sijoitetuilta lapsilta ja työn tilaajalta saatu palaute oli rohkaisevaa ja se kannustaa jatkamaan GAS-menetelmän jalkauttamista yhteistyöorganisaatioissa.

9.8 Kehittämistyön päättäminen

Projekti on kertaluontoinen hanke, jolla on tietty päämäärä ja ajallinen kesto. Toimintatutkimukselle ominainen spiraalimainen rakenne tarkoittaa käytännössä sitä, että suunnitelma, toiminta, reflektointi ja toiminnan arvioiminen seuraavat toisiaan siten, että kehittäminen on jatkuvasti käynnissä oleva prosessi (Heikkinen, Rovio & Kiilakoski, 2008, s. 80). Tälle kehittämistyölle oli asetettu tietty päämäärä ja ajallinen kesto. Kehittämistyön aikana toteutui toimintatutkimukselle ominaisen spiraalin ensimmäinen sykli. Oma osuuteni kehittämistyössä tulee tässä vaiheessa päättymään työn tilaajalle esitettyihin kehittämistyön tuloksiin, opinnäytetyöraportin lähettämiseen Urkund-plagiaatintunnistusjärjestelmään, kypsyysnäytteen kirjoittamiseen ja opinnäytetyöraportin julkaisemiseen ammattikorkeakoulujen Theseus-arkistossa (www.theseus.fi).

10 POHDINTA

Vaikuttavuusajattelu on lastensuojelun sijaishuollossa ja ylipäätään sosiaaalialalla verrattain uutta. Lastensuojelun sijaishuollossa toimivien työntekijöiden ja toimintayksiköiden tehtävä on vaikuttaa niihin asioihin, jotka kulloinkin ovat lapsen sijoituksen perusteena. Sijoitettujen lasten elämäntilanteet ovat kompleksisia ja niissä vaikuttavat monet muutkin tekijät kuin vain sijaishuollon yksiköissä tapahtunut hoito- ja kasvatusta. Lastensuojelun sijaishuoltoa ei toteuteta tyhjiössä ja vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden arvioimisen haasteena onkin se, että olisi kyettävä erottamaan toisistaan esimerkiksi hoidon ja kasvatuksen, mahdollisen lääkityksen ja terapioiden, koulun, psykiatrian- ja päihdepalvelujen sekä lapsen läheisverkostossa olevien ihmisten osuus toisistaan ja selvittää, mikä vaikutti mihinkin, milloin ja miten? (Olmiala, 2008, s. 46-47; Hoikkala & Lavikainen, 2015, s. 30.)

Huostaanotettujen lasten määrä on kaksinkertaistunut vuosien 1990-2019 aikana, ja huostaanotosta aiheutuneet kulut ovat nousseet 433 miljoonasta eurosta 883 miljoonaan euroon vuosien 2006-2019 välisenä aikana (Linnosuo & Merikukka, 2021). Ei ole yhdentekevää, mihin lastensuojelupalveluihin kuluvat eurot käytetään. Selvää on

kuitenkin se, että kehityskulku ei voi jatkua näin, ja tilanteeseen on löydettävä ratkaisuja nopeasti. Olen samaa mieltä Olmialan (2008, s.12) kanssa siitä, että parhaimmillaan lastensuojelun sijaishuollon hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden seuranta ja arviointi palvelee niin sijoitettua lasta, työntekijää kuin sijoituksesta vastaavaa sosiaalityöntekijää. Viime kädessä vaikuttavuuden arvioinnista ja seurannasta hyötyy koko yhteiskunta, kun lastensuojelun sijaishuollon palvelujen laatu nousee.

Kehittämistyöni lähti liikkeelle yhteistyöorganisaationa toimineen Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n tarpeesta saada käyttöönsä sijaishuollossa olevien lasten hoidon ja kasvatuksen vaikuttavuuden arviointiin soveltuva arviointimenetelmä. Toteutin kehittämistyöni toimintatutkimuksena, jossa tavoitteena oli osallistaa asumiskotien työyhteisöt aktiivisesti mukaan kehittämistyöhön. Jatkotyöskentelyvaiheen aikana se ei kuitenkaan toteutunut asettamieni tavoitteiden mukaisesti. Toteutin kaikissa asumisyksiköissä GAS-koulutus/ohjauspäivän ja asumisyksiköiden ohjaajilla oli mahdollisuus olla minuun yhteydessä jatkotyöskentelyvaiheen aikana. Koronapandemia vaikutti kehittämistyön etenemisaikatauluun, ja koulutus/ohjauspäivien toteuttamistapaan. Jatkotyöskentelyvaihe osui kesälomakuukausille, ja tämä vaikutti varmasti omalta osaltaan jatkotyöskentelyvaiheen onnistumiseen. Jälkiviisaana voin todeta, että minun olisi pitänyt itse olla aktiivisemmin yhteydessä asumisyksiköiden henkilöstöön jatkotyöskentelyvaiheen aikana, eikä vain odottaa, että minuun ollaan yhteydessä, jos ongelmia ilmenee.

Vaikuttavuuden arviointimenetelmän voidaan ajatella olevan yksi arjen työmenetelmä. Arviointimenetelmän avulla lapselle laaditun asiakassuunnitelman ja sitä täydentävän hoito- ja kasvatussuunnitelman tavoitteet kirkastuvat. Vaikuttavuuden seuraaminen ja arvioiminen vahvistaa lapsen omaa osallisuutta, tukee toimintakykyä ja lisää muutosmotivaatiota. GAS-menetelmän avulla tavoitteenasettelu ja -arviointi tehdään yhdessä lapsen kanssa. Kehittämistyön aikana saatujen kokemusten perusteella GAS-menetelmän käyttäminen auttoi lasta ymmärtämään omat tavoitteensa paremmin ja se lisäsi myös lapsen omaa osallisuutta tavoitteiden asettamisessa. GAS-menetelmä auttoi lasta myös saavuttamaan oman hoito- ja kasvatussuunnitelmataavoitteen.

Lastensuojelun sijaishuollolle asetettujen laatuksiteerien mukaan lapsen tulee kokea, että sijaishuolto on häntä varten suunniteltua ja että sitä seurataan, arvioidaan ja

dokumentoidaan (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2022). Tämän kehittämistyön aikana saadut kokemukset GAS-menetelmän käyttämisestä ovat rohkaisevia ja kannustavat menetelmän käyttöönoton jatkamista yhteistyöorganisaatioissa. GAS-menetelmän avulla yhteistyöorganisaatioissa voidaan jatkossa myös vastata entistä paremmin sijaishuollon laatukriteerien mukaiseen seurannan, arvioinnin ja dokumentoinnin vaateseen.

Työelämän tarpeista lähtevän kehittämistyön tekeminen on ollut itselleni antoisa, mutta haasteellinen prosessi. Projektityöskentelyyn osallistuminen vaatii osallistujilta rohkeutta ja ennakkoluulottomuutta. Työskentelen yksikönjohtaja yhdessä Tuisku Terveys ja Sosiaalipalvelut Oy:n asumiskodissa, ja on ollut hienoa yhdistää aikaisempien opintojeni aikana hankittua osaamista ja kehittää sijaishuollossa tehtävää työtä yhdessä Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:ssä työskentelevien rautaisten ammattilaisten kanssa. Oman osaamiseni koen kehittyneen erityisesti koulutuksen suunnittelemisessa ja toteuttamisessa. Koronapandemia pakotti minut pitämään GAS-koulutus/ohjaustilaisuudet etäyhteydellä ja sen vuoksi omat tietotekniset taitoni vahvistuivat kehittämistyön aikana.

Opiskelun, työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen on ollut ajoittain haastavaa. Minulla on aikaisempaa kokemusta projektimuotoisen opinnäytetyön tekemisestä, ja se on ollut ehdoton vahvuus myös tämän kehittämistyön läpiviemisessä. Yhteistyö työelämäohjaajien ja opinnäytetyötä ohjaavan opettajan kanssa on ollut sujuvaa koko projektin ajan ja se on omalta osaltaan edesauttanut aikataulussa pysymistä. Lähiomaisten hautajaisten vuoksi opinnäytetyöraportin kirjoittaminen ei edennyt sille asettamani aikataulun mukaan, ja sen vuoksi opinnäytetyöraporttini valmistuu noin kuukauden verran myöhemmin kuin tavoittelin. Vastoin käymisestä huolimatta oma motivaationi on pysynyt koko ajan korkealla ja olen tyytyväinen sekä kehittämistyön aikana saavutettuihin tuloksiin että opinnäytetyöraportin sisältöön.

Kehittämistyön aikana sain paljon ideoita GAS-menetelmän käyttöönottamisen jatkamiselle yhteistyöorganisaatioissa. Säännöllisesti toistuvat GAS-koulutus/ohjaustilaisuudet ja kouluttajan tuki ovat mielestäni välttämättömyys, jotta GAS-menetelmä saadaan jalkautettua asumisyksiköiden arkeen. Harjoiteltavat asiat lomakkeen muokkaaminen tulee tehdä yhdessä asumisyksikössä työskentelevien ohjaajien kanssa, ja sen

jälkeen lomakkeet tulee sisällyttää joko Nappula-kirjausjärjestelmään tai Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:ssä käytössä olevaan sähköiseen laadunhallintajärjestelmään.

Tämä kehittämistyön kautta itselleni kirkastuivat lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuuden arvioinnin haasteet. Sijaishuollon vaikuttavuuden arviointi on haastavaa toisaalta sen vuoksi, että lapsen elämäntilanteeseen vaikuttavat monet muutkin tekijät kuin vain sijaishuollossa tapahtunut hoito- ja kasvatustapa, ja toisaalta sen vuoksi, että vaikuttavuuden arviointiin soveltuvia standardoituja mittareita ja kansallisia määriteltyjä seurantavelvoitteita ei ole olemassa. Sijaishuollossa työskentelemme hauraassa elämäntilanteessa olevien lasten, nuorten ja perheiden, ainutkertaisen elämäntarinoiden parissa. Parhaan mahdollisen sijaishuollon tarjoaminen vaatii mielestäni palveluiden vaikuttavuuden arviointia ja kansallisesti määriteltyjä seurantavelvoitteita. Tämän lisäksi tarvitaan lisää pitkittäistutkimusta sijaishuollossa olleiden lasten elämänpoluista sekä tutkittua tietoa vaikuttavista työmenetelmistä.

Lähtitulevaisuudessa Sote-uudistus ja Kantapalveluihin siirtyminen tulevat vaikuttamaan myös lastensuojelun sijaishuollossa tehtävään työhön. Lastensuojelupalvelujen painopistettä on yritetty siirtää ennaltaehkäisevään perus- ja avopalveluissa tehtävään työhön jo 1990-luvulta lähtien. Sijaishuollossa olevien lasten asiakasmäärät ovat kuitenkin nousseet vuosi vuodelta. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämistä on useiden vuosien ajan organisoitu erilaisten hankkeiden ja projektien kautta. Mielestäni projektin ja hankkeet sopivat hyvin työelämän kehittämiseen ja niiden kautta on saatu tuotettua hyviä dokumentoituja toimintaohjeita, oppaita ja koulutusta. Jostain syystä hyvät käytännöt eivät kuitenkaan ole aina juurtuneet osaksi arjessa tehtävää työtä. Tulevaisuudessa lastensuojelupalveluissa tehtävää työtä tulee kehittää entistä enemmän yhdessä lastensuojelussa toimivien työntekijöiden ja lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden kanssa jatkuvana yhteiskehittämisenä, jotta hyvät käytännöt saadaan entistä paremmin osaksi arkea. Näin toimien saadaan vahvistettua myös lastensuojelupalveluissa tehtävän työn laatua. (Linnosuo, 2020.)

Yhteinen tahtotila lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi on mielestäni kuitenkin saavutettu. Lastensuojelupalveluja on kehitetty ja kehitetään tälläkin hetkellä laajalla rintamalla sekä kansallisesti että alueellisesti. Lausuntokierroksella

olevassa lastensuojelulain uudistuksessa tavoitteena on tarkentaa sijaishuollon toimivan henkilöstön ammatillisia osaamisvaatimuksia ja mitoitusta sekä täsmentää rajoitustoimenpiteiden käyttöä erityisesti lasten päihteidenkäyttöön liittyvien haasteiden ja lapsen hengen, terveyden ja kehityksen suojelemiseksi. (Valtiovarainministeriö, 2021).

Olen samaa mieltä Linnosuon (2020) kanssa siitä, että lastensuojelussa lapsen hyvinvoinnin paraneminen on parasta vaikuttavuutta. Lastensuojelun sijaishuollossa tehtävä työ lähtee liikkeelle lapsen kohtaamisesta ja lapsen tarpeisiin vastaamisesta. Perustehdävän voisi mielestäni kiteyttää alla olevan William J. Crockettin Ihmispaikka runon sanoihin.

IHMISPAIKKA

*Jos tässä paikassa ei ymmärretä kyyneliä,
mihin menen itkemään?*

*Jos tässä paikassa sieluni ei pääse lentoon,
mihin menen lentämään?*

*Jos tässä paikassa en voi esittää kysymyksiäni,
mihin menen etsimään?*

*Jos tässä paikassa ei kuulla tunteitani,
mihin menen kertomaan?*

*Jos tässä paikassa minua ei ymmärretä sellaisena kuin olen,
mihin voin mennä olemaan?*

*Jos tässä paikassa en voi yrittää oppia ja kasvaa,
missä voin olla oma itseni?*

*Jos tässä paikassa ei ymmärretä kyyneliäni,
mihin voin mennä itkemään?*

-William J Crockett-

LÄHTEET

- Aalto, N. (2015). Identiteettiorientoituneen tavoitteenasettelun toimintamalli Pienryhmäkoti Havumäessä. [YAMK-opinnäytetyö, Lahden ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015091514654>
- Anttila, M-R. & Paltamaa, J. (2012). Tavoitteenasettelun ohjaus sydänkuntoutuksessa. Kuntoutus. 2015(3), 5-16. <https://issuu.com/kuntoutussaatio/docs/kuntoutus-3-12-final>
- Araneva, M. (2016). Lapsen suojeleminen ja päätöksenteko. Talentum Pro.
- Eronen, T. (2013). Viisi vuotta huostaanotosta – Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Raportti 4/2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-833-9>
- Eronen, T. & Laakso, R. (2016). Lastensuojelun laitoshoidon kasvatukselliset ja kuntouttavat orientaatiot ja niiden vaikuttavuus. Tutkimuskatsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010-2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-780-0>
- Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>
- Flink, N. & Aaltio, E. (2020). Hyvinvoinnin ja muutoksen mittarit systeemissä lastensuojelussa. Työpaperi 11/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-473-8>
- Heikkinen, H.L.T. (2008). Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa H.L.T. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. (s.16-38). Kansanvalistusseura.
- Heikkinen, H.L.T. (2015). Toimintatutkimus: Kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. (s. 204-219). PS-kustannus.
- Heikkinen, H.L.T., Huttunen, R., Kakkori, L. & Tynjälä, P. (2008). Totuuden ongelma. Teoksessa H.L.T. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. (s. 163-183). Kansanvalistusseura.
- Heikkinen, H.L.T. & Jyrkämä, J. (1999). Mikä on toimintatutkimus? Teoksessa H.L.T. Heikkinen, R. Huttunen & P. Moilanen (toim). Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. (s. 25-62). Atena.

Heikkinen, H.L.T., Kontinen, T. & Häkkinen, P. Toiminnan tutkimisen suuntaukset. Teoksessa H.L.T. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. (s. 39-76). Kansanvalistusseura.

Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Kiilakoski, T. (2008). Teoksessa H.L.T. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. (s.78-93). Kansanvalistusseura.

Heinonen, M. (2016). Esipuhe. Teoksessa P. Petrelius, H. Tulen salo, A-M. Jaakola & J. Hietämäki (toim.) Lapsen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden lapsikeskeinen, monitoimijainen arviointi. Tietoa lastensuojelun kehittämisen pohjaksi. Työpäpaperi 33/2016. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131363/URN_ISBN_978-952-302-749-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Heinonen, H., Väisänen, A. & Hipp, T. (2012). Miten lastensuojelun kustannukset syntyvät. Lastensuojelun keskusliitto. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu 8.9.2021 osoitteesta https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Miten_lastensuojelun_kustannukset_kertyvat.pdf

Hoikkala, S. & Lavikainen, V. (2015). Sattumuksia vai suunnitelmallisuutta. Lastensuojelun Keskusliitto. <https://www.lskl.fi/julkaisut/sattumuksia-vai-suunnitelmallisuutta-selvitys-sijaishuollon-laadusta/>

Huhtanen, R. (2016). Vapaaehtoinen vai tahdonvastainen huostaanotto. Teoksessa R. Enroos, T. Heino & T. Pösö (toim). Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. (s. 33-51). Vastapaino.

Humana. (2021). Laadullinen kehittämishanke: Lastensuojelupalvelujen vaikuttavuusmittaristo. Haettu 8.10.2021 osoitteesta <https://www.humana.fi/tietoa-humana-laatu/lastensuojelupalveluiden-vaikuttavuus/>

Innokylä. (n.d.). Arviointimittari. Haettu 9.12.2021 osoitteesta <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/arviointimittari>

Kananen, J. (2014). Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananoja, A. & Ruuskanen, K. (2019). Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161379/Selvityshenkilön_edellytykset_lastensuojelun.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Kela. (2016). GAS-menetelmä. Käsikirja, versio 4. <https://www.kela.fi/documents/10180/0/Gas+-k%C3%A4sikirja/07692e5a-c6d0-48f0-97a1-0737c4add7f8>

Kiviniemi, K. (1999). Toimintatutkimus yhteisöllisenä prosessina. Teoksessa H.L.T. Heikkinen, R. Huttunen & P. Moilanen (toim). Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. (s. 63-83). Atena.

KvaliMOTV. Toimintatutkimus. Haettu 23.8.2021 osoitteesta https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_4.html

Kupias, P. & Koski, M. (2012). Hyvä kouluttaja. SanomaPro.

Kymäläinen, H-R., Lakkala, M., Carver, E. & Kamppari, K. (2016). Opas projektityöskentelyyn. <https://docplayer.fi/21686547-Hanna-riitta-kymalainen-minna-lakkala-eric-carver-kimmo-kamppari-opas-projektityoskentelyyn.html>

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999/621. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

Lastensuojelulaki 2007/417 muutoksineen. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Laukkala, T., Tuomi, J. & Sukula, S. (2015). GAS-menetelmä (Goal Attainment Scaling). GAS. Menetelmästä sovellukseen, 11-15. <http://hdl.handle.net/10138/158520>

Lauste. (n.d.). Erityinen huolenpito. Haettu 8.10.2021 osoitteesta <https://lauste.fi/palvelumme/erityinen-huolenpito/>

Levonen, J. (2017). Lastensuojelun vaikuttavuuden arviointi: GAS-menetelmän pilotointi nuorisopsykiatrisen asumiskoti Puro Oy:ssä. [YAMK-opinnäytetyö, Vaasan ammattikorkeakoulu]. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201705056573>

Linnosuo, O. (2020). Lastensuojelun kehittäminen – rakenteellisen kehittämisen vaikeuksia ja mahdollisuuksia. Haettu 1.1.2022 osoitteesta <https://sosiaalityontie-deblogi.home.blog/2020/12/10/lastensuojelun-kehittaminen-rakenteellisen-kehittamisen-vaikeuksia-ja-mahdollisuuksia/>

Linnosuo, O. & Merikukka, M. (2021). Onko maallamme malttia uudistaa lastensuojelun palvelut? Haettu 2.1.2022 osoitteesta <https://itla.fi/onko-maallamme-malttia-uudistaa-lastensuojelun-palvelut/>

Oinonen, M. (2020). Hyviä käytäntöjä laitoshoidosta. [Powerpoint-diat]. Slideshare. file:///C:/Users/MIASUO~1/AppData/Local/Temp/2020_10_06-Hyva-kaytantoja-lastensuojelun-laitoshoidosta-7.pdf

Olmiala, S. (2008). Vaikuttava lastensuojelu. Kuinka arvioida lastensuojelun vaikuttavuutta? Sosiaalitalo Oy. <https://www.yumpu.com/fi/docu-ment/view/52001995/kuinka-arvioida-lastensuojelun-vaikuttavuus-sosiaalitalo>

Paasio, P. 2017. Sosiaalityö ja vaikuttavuus. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. Sosiaalityön käsikirja (s. 403-416) Tietosanoma.

Pitkänen, P. & Sipiläinen, S. (2020a). Avopalvelun palveluprosessi. Ei julkinen lähde.

Pitkänen, P. & Sipiläinen, S. (2020b). Kiireellisesti sijoitettu lapsi prosessikuvaus. Ei julkinen lähde.

Pitkänen, P. & Sipiläinen, S. (2020c). Suunnitellusti sijoitettu lapsi prosessikuvaus. Ei julkinen lähde.

Pitkänen, P. & Vesala, T. (2020). Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy:n strategiat. Ei julkinen lähde.

Pohjola, A. 2012. Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, A. Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus (s. 19-42). Lapland University Press.

Päihdelinkki. (2017). Motivoiva toimintatapa / motivoiva haastattelu. Haettu 8.10.2021 osoitteesta <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihdetyon-menetelmat-ja-koulutus/motivoiva-toimintatapa-motivoiva-haastattelu>

Pösö, T. (2016). Johdanto. Teoksessa R. Enroos, T. Heino & T. Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Vastapaino.

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (n.d.) Lastensuojelu. Haettu 4.9.2021 osoitteesta <https://stm.fi/lastensuojelu>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2019). Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Sukula, S. & Vainiemi, K. (2015). Tavoitteiden laatiminen. GAS. Menetelmästä sovellukseen, 11-15. <http://hdl.handle.net/10138/158520>

Suomen perustuslaki 1999/731. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Suomen Riskienhallintayhdistys. (n.d.) PK-RH-riskienhallinta. Haettu 10.12.2021 osoitteesta <https://pk-rh.fi/tools/swot.html>

Suopajarvi, L. (2013). Opas projektiarviointiin. <https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=a6d01dd9-baad-408a-a6fb-5e131cf74ef5>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021b). Ehkäisevä lastensuojelu. Haettu 5.9.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021e). Jälkihuolto. Haettu 5.9.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021h). Lastensuojelu 2020. Haettu 4.9.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021g). Lastensuojelu 2020 tilasto. Haettu 8.9.2021 osoitteesta <https://www.slideshare.net/THLfi/lastensuojelu-2020-tilasto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021c). Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasian vireille tulo. Haettu 5.9.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2018). Lastensuojelun laitoksista valtaosa on jo yksityisiä yrityksiä. Haettu 4.9.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/-/lastensuojelun-laitoksista-valtaosa-on-jo-yksityisia-yrityksia>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021a). Mitä on lastensuojelu. Haettu 4.9.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021d). Sijaishuolto. Haettu 5.9.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021f). Sijaishuollon asiakassuunnitelma. Haettu 6.9.2021 osoitteesta https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-asiakassuunnitelma#hoito- ja_kasvatussuunnitelma

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2022). Sijaishuollon laatukriteerit. Haettu 1.1.2022 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-laatukriteerit>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021). Sosiaalihuollon viranomaisen salassapitovelvollisuus. Haettu 16.10.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-sen-luovuttaminen/sosiaalihuollon-viranomaisen-salassapitovelvollisuus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021i). TOIMIA-tietokanta. Haettu 7.11.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/etusivu/toimia-tietokanta>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2019). Työprosessit. Haettu 6.9.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi>

Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy. (2021a). Asumiskodit. Haettu 23.8.2021 osoitteesta <https://www.tuiskuoy.fi/yksikot/>

Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy. (2021b). Perhetyö. Haettu 23.8.2021 osoitteesta <https://www.tuiskuoy.fi/perhetyo/>

Tuomi, J. (2013). GAS-menetelmä. Haettu 7.11.2021 osoitteesta <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/tmi/article/tmm00150?toc=307496>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (n.d.) Hyvä tieteellinen käytäntö. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita ja suosituksia. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/TENK_HTK_2019.pptx?ga=2.87077594.37309622.1634312070-1973854338.1607181565

Tuulio-Henriksson, A. & Härkäpää, K. (2015). Motivaatio tavoitteellisen kuntoutuksen taustalla. GAS. Menetelmästä sovellukseen, 29-31. <http://hdl.handle.net/10138/158520>

Unicef. (n.d.) Lapsen oikeuksien sopimus. Haettu 4.9.2021 osoitteesta <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Valtiovarainministeriö. (2021). Lastensuojelulain muutokset lausunnolla. Haettu 2.1.2022 osoitteesta <https://vm.fi/-/1271139/lastensuojelulain-muutosehdotukset-lausunnolla>

Vilka, H. (2015). Tutki ja kehitä. PS-kustannus.

SAMK / Sopimus opinnäytetyön tekemisestä

Opinnäytetyön tekijä Mia Suomela	
Opiskelijanumero 2002708	Aloituserhmä YSO20SP
Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma ylempi AMK	
Opinnäytetyötä ohjaavan opettajan nimi, sähköposti, puhelinnumero ja osoite: Seppo Pamppunen, seppo.pamppunen@samk.fi, 044-710 3438 Satakunnan ammattikorkeakoulu Satakunnankatu 23 281010 PORI	
Toimeksiantaja, yhteyshenkilön nimi, sähköposti, puhelinnumero, osoite ja y-tunnus: Tuisku Terveys- ja Sosiaalipalvelut Oy, Pieta Pitkanen, pieta.pitkanen@tuiskuoy.fi, 040-675 0893 Kauppatie 1 A 9 06400 LAIHIA Y-tunnus 2817316-5	
Opinnäytetyön nimi: GAS-menetelmällä kiinni lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuuteen	
Työn etenemisaikataulu: 2/2021-12/2021 Sopimus perustuu hyväksytyyn tutkimus-/projektsuunnitelmaan.	
Tätä sopimusta koskevat erimielisyydet pyritään ratkaisemaan ensisijaisesti neuvottelemalla osapuolten kesken. Mikäli asiasta ei päästä sopimukseen, erimielisyydet ratkaistaan Satakunnan käräjäoikeudessa. Tätä sopimusta on laadittu 3 kappaletta, yksi kullekin osapuolelle.	
Olemme lukeeet sopimusehdot (sivu 2) ja hyväksymme ne.	
Päiväys: 8.2.2021	
Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus, nimike ja nimen selvitys: <u>Pieta Pitkanen</u> <small>Pieta Pitkanen 10. February 2021 10:17 GMT+2</small>	
Osaamisalueen johtajan allekirjoitus ja nimen selvitys: <u>Tiina Savola</u> <small>Tiina Savola 10. February 2021 13:27 GMT+2</small>	
Opinnäytetyön ohjaajan allekirjoitus: <u>Lehtori Seppo Pamppunen</u> <small>Lehtori Seppo Pamppunen 9. February 2021 18:04 GMT+2</small>	
Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: <u>Mia Suomela</u> <small>Mia Suomela 9. February 2021 11:55 GMT+2</small>	

OMAT TAVOITTEET-LOMAKE

Lapsen nimi:
Kokonaistavoite:

Tavoite 1:			
Indikaattori:			
Asteikko			keinot, joilla voidaan saavuttaa
	+2	selvästi odotettu korkeampi	
	+1	jonkin verran odotettu korkeampi	
	0	tavoitetaso	
	-1	jonkin verran odotettua matalampi	
	-2	selvästi odotettua matalampi	

HARJOITELTAVAT ASIAT-LOMAKE

Lapsen nimi:
Harjoiteltavan asian nimi:

Harjoiteltava asia 1:			
Indikaattori:			
Asteikko			keinot, joilla voidaan saavuttaa
	+2	selvästi odotettua korkeampi	
	+1	jonkin verran odotettua korkeampi	
	0	tavoitetaso	
	-1	jonkin verran odotettua matalampi	
	-2	selvästi odotettua matalampi	